

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ПОЖЕЖНОЇ ТА РЯТУВАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

ПЛАН КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОХОРОНА ПРАЦІ В ОПЕРАТИВНО-
РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛАХ».

Укладач: В.М. ІЩУК

ХАРКІВ-2016

Лекція №1. Система управління охороною праці в ДСНС України, її складові та функціонування.

План.

1. Організація управління охороною праці в ДСНС.
2. Основні функції СУОП.
3. Порядок створення служб охорони праці та призначення їх працівників.
4. Обов'язки з охорони праці працівників ДСНС.

Література:

1. Закон України «Про охорону праці». В редакції Закону N229-IV (229-15) від 21.11.2002, Відомості Верховної Ради, 2003, N 2, ст.10.
2. Рекомендації щодо побудови системи управління охороною праці на виробництві. Затверджено Наказом МНС України 27.06.2006 N 398
3. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України (частина перша для державної пожежної охорони), затверджені наказом МНС України від 07.05.2007 №312.
4. Типове положення про службу охорони праці (НПАОП 0.00-4.35-04), затверджено наказом Держнаглядохоронпраці України від 15.11.2004 N255.
5. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства (НПАОП 0.00-4.09-07) затверджено наказом Держгірпромнагляду від 21.03.2007 № 55.
6. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.11-07) затверджено наказом Держгірпромнагляду від 21.03.2007 №56.
7. Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що чинні на підприємстві (НПАОП 0.00-6.03-93), затверджено наказом Держнаглядохоронпраці України від 21.12.93 N132.

1. Організація управління охороною праці в ДСНСУ.

Організація роботи щодо забезпечення безпеки праці в ДСНС України здійснюється згідно з Законом України „Про охорону праці”, відповідними нормативно-правовими актами України, нормативними документами ДСНС України, а також цими Правилами, в обсязі та порядку, передбаченими для відповідних професій.

Головним органом у системі ДСНС України, що забезпечує своєчасне здійснення заходів щодо організації виконання правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям у процесі праці працівників є Відділ з охорони праці та безпеки життєдіяльності ДСНС України.

У межах своїх повноважень Відділ самостійно і через підпорядковані служби з охорони праці органів і підрозділів ДСНС України проводить роботу щодо виконання вимог законодавства України та інших нормативно-правових актів з безпеки праці, контролює їх виконання. Здійснює у межах визначених повноважень організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції.

Служби з охорони праці органів і підрозділів ДСНС України здійснюють організацію та проведення роботи щодо забезпечення безпеки праці у структурних підрозділах Міністерства (головних управліннях (управліннях) ДСНС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установах, відомчих вищих навчальних закладах, аварійно-рятувальних підрозділах, підприємствах тощо) та керуються у своїй роботі Типовим положенням про службу

охорони праці (далі - Типовим положенням), затвердженим наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15.11.2004 № 255, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 01.12.2004 за № 1526/10125 (НПАОП 0.00-4.35-04).

Структура та чисельність служби з охорони праці органів і підрозділів МНС України визначається відповідними відомчими нормативно-правовими актами.

Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників проводяться відповідно до вимог Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 № 15, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за № 231/1051 (НПАОП 0.00-4.12-05).

Працівники та посадові особи, зайняті при виконанні робіт з підвищеною небезпекою зазначених у Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затвердженому наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15 та зареєстрованому в Міністерстві юстиції України від 15.02.2005 N 232/10512 (НПАОП 0.00-4.12-2005), а також Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі, затвердженому наказом МОЗ та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.94 N 263/121 і зареєстрованому Міністерством юстиції України 25.01.95 N 18/554 (ДНАОП 0.03-8.06-94), проходять щорічне спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з питань охорони праці.

Порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків, які сталися в органах і підрозділах ДСНС України проводиться у відповідності з Інструкцією про порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків в органах і підрозділах Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, затвердженої наказом МНС України від 18.06.2006 № 540, і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 10.10.2006 за N 1106/12980.

Медичні огляди працівників проводяться в установлені терміни відповідно до Положення про медичний огляд працівників певних категорій, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31.03.94 № 45, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21.06.94 за № 136/345 (ДНАОП 0.03 - 4.02-94).

Працівники певних категорій забезпечуються безкоштовно спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту відповідно до галузевих норм та в порядку згідно з наказом МНС України від 12.09.2005 року №207 “Про заходи щодо виконання постанови КМУ від 23.08.2005 року № 795 “Про затвердження опису та зразків форменого одягу і відповідних знаків розрізнення особового складу органів і підрозділів цивільного захисту і норм забезпечення форменим одягом”.

Система управління охороною праці (СУОП) — частина загальної системи управління виробництвом, яка сприяє запобіганню нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві, а також небезпеці для третіх осіб, що виникають у процесі виробничої діяльності, і включає в себе комплекс взаємопов'язаних заходів на виконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з промислової безпеки та охорони праці.

Управління охороною праці – це організаційно-розпорядча та контролююча діяльність у сфері охорони праці керівництва та структурних підрозділів (служб) відповідного рівня. Прийняття рішень проводиться на підставі аналізу та порівняння інформації про фактичний стан безпеки та умов праці на робочих місцях працівників департаментів, структурних підрозділів, підпорядкованих підприємств відносно до вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Метою СУОП є забезпечення створення та додержання безпечних і нешкідливих умов праці на всіх робочих місцях і під час виконання працівниками службових обов'язків.

Основними принципами функціонування СУОП є:

- нерозривний зв'язок робочого процесу із заходами щодо поліпшення безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;
- додержання працівниками виконавчої, трудової та технологічної дисципліни;
- координація діяльності всіх суб'єктів управління з метою виконання поставлених завдань і реалізації заходів щодо забезпечення безпечних і здорових умов праці;
- зацікавленість працівників у підвищенні рівня безпеки та поліпшенні умов праці.

Об'єктом управління в СУОП є діяльність функціональних підрозділів і служб, посадових осіб МНС України, його структурних підрозділів та підпорядкованих підприємств, спрямована на збереження здоров'я і працездатності працівників та під час їх трудової діяльності, шляхом дотримання стану обладнання, технологічних процесів, робіт вимогам нормативно-правових актів з охорони праці.

Суб'єктами управління є працівники та керівники відповідного рівня.

Стосовно підприємств, що не належать до сфери управління МНС України, але за видами основної діяльності відносяться до визначеної законодавством сфери діяльності МНС України та уклали угоди про співробітництво, МНС України виконує консультативно-дорадчі функції, зокрема, у організації пропаганди, навчання і перевірки знань з питань охорони праці, визначенні профілактичних заходів тощо.

У своїй діяльності щодо управління охороною праці МНС України, його структурні підрозділи та підпорядковані підприємства мають спиратися на індивідуальні правові акти органів державного нагляду за охороною праці, інших органів виконавчої влади, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі – Фонд соціального страхування від нещасних випадків), матеріали статистичної звітності з питань умов і безпеки праці, матеріали перевірок стану охорони праці органами державного нагляду за охороною праці, державної експертизи умов праці, місцевого самоврядування, представниками відомчого і громадського контролю та незалежної експертизи щодо додержання законодавства про охорону праці, яка здійснюється профспілками, перевірок стану умов та безпеки праці страховими експертами з охорони праці Фонду соціального страхування від нещасних випадків.

Взаємодія МНС України з іншими органами державного управління охороною праці та Фондом соціального страхування від нещасних випадків здійснюється відповідно до чинного законодавства.

2. Основні функції СУОП.

1. Облік, аналіз, оцінка стану умов і безпеки праці, аварійності та травматизму.
2. Визначення пріоритетних напрямків діяльності у сфері охорони праці.
3. Планування та фінансування заходів з охорони праці.
4. Організація та координація робіт з охорони праці в підпорядкованих структурних підрозділах і підприємствах.
5. Контроль за виконанням запланованих заходів та функціонуванням СУОП у підпорядкованих структурних підрозділах і підприємствах.
6. Аналіз ефективності СУОП у МНС України, прийняття коригувальних заходів та стимулювання роботи з охорони праці.
7. Безперервне удосконалення СУОП.

1. Облік, аналіз та оцінка стану умов і безпеки праці, аварійності та травматизму має здійснюватися за показниками, зазначеними у формах статистичної звітності (станом на 15.12.2004 р.): № 7-ТНВ (Звіт про травматизм на виробництві), затвердженою наказом Держкомстату України від 14.08.2002р. № 309; № 1-ПВ (Звіт про стан умов праці, пільги та компенсації за роботу зі шкідливими умовами праці), затвердженою наказом Держкомстату України від 14.08.2002р. № 307; №1-ППО (Звіт про

пожежі), затвердженою наказом Держкомстату України від 29.02.2000р. № 75; №1-ДТП (Звіт про дорожньо-транспортні пригоди), затвердженою наказом Держкомстату України від 30.12.1997р. № 116 та у Звіті про професійні захворювання (отруєння), затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) від 10.02.1998р. № 31 (додатки 3 та 4), а також у галузевій формі № 1-УБ (Звіт про стан умов і безпеки праці), затвердженої наказом Держнаглядохоронпраці України від 31.03.1994 р. № 27, та у актах за формами: Н-1 (Акт про нещасний випадок на виробництві), П-4 (Акт розслідування хронічного професійного захворювання), Н-5 (Акт спеціального розслідування нещасного випадку (аварії), наведених у Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 р. № 1112.

2. Визначення пріоритетних напрямків діяльності у сфері охорони праці

За результатами аналізу МНС України має визначати пріоритетні напрямки науково-технічної політики та поточні цілі у сфері охорони праці на певний період, спрямовані, насамперед, на зниження ризиків найбільш небезпечних робіт, технологічних процесів, робочих місць тощо.

Якщо в підпорядкованих структурних підрозділах і підприємствах очікується впровадження нових технологій, робіт, процесів, напрямків діяльності, то має здійснюватися орієнтовний прогноз їх небезпечності (ризиків), що також має враховуватися у визначені цієї науково-технічної політики.

Пріоритетність має надаватися організаційним, технічним і технологічним діям, які здатні суттєво вплинути на усунення аварійності, травмонебезпечності, поліпшення умов і безпеки праці, зниження рівня професійних ризиків, та відзначаються реальністю досягнення позитивного результату з урахуванням технічних і фінансових можливостей.

Завдання, які виходять із науково-технічної політики і реалізуються через конкретні заходи у галузевій програмі поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, пропозиціях до відповідної загальнодержавної програми, за можливості, повинні мати кількісний вираз (наприклад, зниження на ... % або до встановленого значення частоти та/або тяжкості травматизму, кількості профзахворювань, професійних ризиків, чисельності працюючих у шкідливих умовах праці тощо) для створення можливості подальшого контролю за їх виконанням та оцінювання ефективності реалізованих заходів.

3. Планування та фінансування заходів з охорони праці

З питань планування заходів з охорони праці ДСНС України має:

Розробляти в установленому порядку з урахуванням пропозицій підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств:

- пропозиції до Загальнодержавної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;

- зазначену галузеву програму та узгоджувати її з Держгірпромнагляду України, щорічно подавати до Виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків пропозиції щодо включення до програм робіт на наступний рік пріоритетних заходів з цієї галузевої програми.

Щорічно розробляти та подавати до Держгірпромнагляду України у встановлені терміни пропозиції до Зведеного плану розроблення (перегляду) нормативно-правових актів з охорони праці (необхідних для ДСНС України).

Розробляти і погоджувати з органами Держгірпромнагляду України плани навчання з питань охорони праці посадових осіб і спеціалістів ДСНС України, підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств.

Включати до Галузевого тематичного плану науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт виконання актуальних для ДСНС України розробок з питань

охорони праці.

4. Організація та координації роботи з охорони праці

У напрямку організації й координації роботи з охорони праці в департаментах, підпорядкованих структурних підрозділах та підприємствах ДСНС України має:

Забезпечувати:

- виконання законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці й реалізацію державної політики у сфері охорони праці, зокрема, щодо вжиття заходів із включення в Положення про ДСНС України вимог законодавства про охорону праці;
- комплектування штату служб охорони праці, в тому числі в підпорядкованих структурних підрозділах;
- розробку, впровадження і функціонування СУОП в ДСНС України з урахуванням положень цих методичних рекомендацій.

Визначити:

- компетенцію структурних підрозділів ДСНС України, обов'язки з питань охорони праці посадових осіб, у тому числі керівників підпорядкованих підприємств, із котрими укладаються контракти;
- порядок взаємодії структурних підрозділів ДСНС України у вирішенні завдань управління охороною праці.

Координувати роботу служб охорони праці підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств, здійснювати методичне керівництво їх роботою.

Приймати участь у розслідуванні аварій, нещасних випадків, професійних захворювань відповідно до чинного законодавства, здійснювати аналіз їх причин та шкоди від цих подій.

Проводити оперативні наради з керівниками і спеціалістами підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств з розгляду обставин і причин аварій, групових та зі смертельними наслідками нещасних випадків, отруєнь тощо.

Розглядати найважливіші питання з охорони праці на засіданнях колегії, видавати накази та розпорядження з цих питань.

3.5.8 За пропозиціями підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств опрацьовувати та подавати в установленому порядку пропозиції про внесення змін до списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, що дають право на пільги та компенсації за роботу у шкідливих, важких умовах та за особливий характер праці.

Вживати заходів щодо створення та атестації в установленому порядку навчально-методичних центрів, або визначати перелік існуючих, де будуть проходити чи вже здійснюється навчання з питань охорони праці працівників МНС України та підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств.

Координувати організацію та проведення науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт з актуальних для ДСНС України проблем охорони праці.

5. Контроль за виконанням заходів та функціонуванням СУОП

У напрямку контролю за виконанням заходів та функціонуванням СУОП у підпорядкованих структурних підрозділах і підприємствах ДСНС України має здійснювати:

Проведення відомчого контролю та моніторингу за функціонуванням СУОП, зокрема, за:

- наявністю та ефективністю СУОП;
- дотриманням вимог законодавства про охорону праці, виконанням наказів ДСНС України, інших центральних органів виконавчої влади, приписів, подань і розпоряджень органів державного нагляду, відомчого та громадського контролю за охороною праці;
- додержанням нормативно-правових актів з охорони праці, зокрема, з питань: відповідності робочих місць, технологічних процесів, обладнання, пожежної та рятувальної техніки, засобів протиаварійного, колективного та індивідуального захисту вимогам нормативно-правових актів з охорони праці;

своєчасності проведення інструктажів, навчання та перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб і працівників, особливо зайнятих на роботах із підвищеною небезпекою та тих, де є потреба у професійному доборі;

наявності у посадових інструкціях працівників обов'язків з питань охорони праці та дотримання їх у практичній діяльності;

забезпечення працівників відповідно до законодавства спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами, лікувально-профілактичним харчуванням;

проходження працівниками обов'язкових медичних оглядів;

якості проведення атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці, віднесенням їх до категорії зі шкідливими, важкими та небезпечними умовами праці та наданням працівникам встановлених законодавством пільг і компенсацій;

додержання вимог законодавства з питань охорони праці щодо неповнолітніх, жінок та інвалідів;

виконання роботодавцями подань профспілок, уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці, спеціалістів з охорони праці органів місцевого самоврядування, страхових експертів з охорони праці органів Фонду соціального страхування від нещасних випадків;

- ефективності роботи служб охорони праці та осіб, які виконують їх функції, у підпорядкованих структурних підрозділах і підприємствах.

Періодичне заслуховування керівників підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств, насамперед, тих, де сталися аварії, зростає кількість нещасних випадків, профзахворювань, підвищився рівень ризику або допущено погіршення стану умов і безпеки праці, з перевіркою виконання ними посадових обов'язків з питань охорони праці з урахуванням вимог статті 13 Закону України "Про охорону праці".

6. Аналіз ефективності СУОП у ДСНС України, прийняття коригувальних заходів та стимулювання робіт з охорони праці

У напрямку аналізу ефективності, СУОП, прийняття коригувальних заходів та стимулювання робіт з охорони праці ДСНС України має:

Щорічно розглядати за участю соціальних партнерів, представників Держнаглядохоронпраці України, Виконавчої дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків виконання запланованих на попередній рік заходів галузевої програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища та галузевої угоди з питань поліпшення умов і безпеки праці з урахуванням їх технічного та фінансового забезпечення.

Оцінювати ефективність реалізованих і впроваджених у практику заходів за результатами інструментальних вимірів або аналізу та оцінки стану умов і безпеки праці, аварійності та травматизму.

Приймати рішення щодо запровадження коригувальних заходів із метою удосконалення СУОП і науково-технічної політики у сфері охорони праці на наступний період, доводити їх до відома підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств.

Забезпечувати документальне оформлення та збереження інформації (на паперових і електронних носіях) на всіх етапах управління охороною праці, в тому числі коригувальних заходів, впродовж необхідного періоду.

Застосовувати стимулювання працівників ДСНС України та підпорядкованих структурних підрозділів і підприємств за активну участь в управлінні охороною праці, ініціативу у здійсненні заходів щодо підвищення рівня безпеки та поліпшення умов праці, зниження професійних ризиків.

7. Безперервне удосконалення СУОП

ДСНС України має встановити і підтримувати у робочому стані заходи щодо безперервного удосконалення СУОП.

Ці заходи мають враховувати:

- зміни у законодавчих і нормативно-правових актах з охорони праці, угодах з галузевими профспілками та галузевій програмі поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища;
- стратегічні й поточні цілі у сфері охорони праці;
- висновки аналізу ефективності СУОП у підпорядкованих структурних підрозділах і підприємствах;
- результати моніторингу та оцінки ефективності виконання запланованих заходів;
 - зміни у стані охорони праці у підпорядкованих структурних підрозділах та оцінці рівнів професійного ризику підприємств;
- висновки щодо аналізу матеріалів розслідування аварій, нещасних випадків, професійних захворювань і реалізації заходів щодо їх попередження;
- пропозиції об'єднань профспілок і роботодавців з удосконалення СУОП;
- матеріали перевірок органами державного нагляду та контролю за охороною праці;
- сучасні досягнення науки, техніки й технології у сфері охорони праці;
- нову інформацію, що відноситься до удосконалення управління охороною праці.

3. Порядок створення служб охорони праці та призначення їх працівників.

Згідно з Законом України “Про охорону праці” служба охорони праці створюється роботодавцем для організації виконання правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям у процесі праці.

На основі Типового положення про службу охорони праці з урахуванням специфіки виробництва та видів діяльності, чисельності працівників, умов праці та інших факторів, роботодавець розробляє і затверджує Положення про службу охорони праці відповідного підприємства, визначає структуру служби охорони праці, її чисельність, основні завдання, функції та права її працівників, відповідно до законодавства.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади в положенні про структурний підрозділ з охорони праці враховують вимоги цього Типового положення.

Порядок створення та організації роботи структурних підрозділів з охорони праці місцевих органів виконавчої влади визначається відповідно до статті 34 Закону України “Про охорону праці”.

Об'єднання підприємств у разі виконання ними делегованих функцій в галузі охорони праці розробляють і затверджують Положення про службу охорони праці відповідно до статті 36 Закону України “Про охорону праці” та Типового положення.

Служба охорони праці підпорядковується безпосередньо роботодавцю.

Служба охорони праці створюється на підприємствах з кількістю працюючих 50 і більше осіб.

На підприємстві з кількістю працюючих менше 50 осіб функції служби охорони праці можуть виконувати в порядку сумісництва (суміщення) особи, які мають відповідну підготовку.

На підприємстві з кількістю працюючих менше 20 осіб для виконання функцій служби охорони праці можуть залучатися сторонні спеціалісти на договірних засадах, які мають виробничий стаж роботи не менше трьох років і пройшли навчання з охорони праці.

Керівники та спеціалісти служби охорони праці за своїми посадами та заробітною платою прирівнюються до керівників і спеціалістів основних виробничо-технічних служб. Повинні відповідати кваліфікаційним вимогам, зазначеним у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників (Випуск 1), професії працівників, які є загальними

для всіх видів економічної діяльності затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики від 16 лютого 1998 року N 24 (v0024203-98, va024203-98) (із змінами).

Навчання та перевірка знань з питань охорони праці працівників служби охорони праці проводиться в установленому законодавством порядку під час прийняття на роботу та періодично один раз на три роки.

Працівники служби охорони праці підприємства в своїй діяльності керуються законодавством України, нормативно-правовими актами з охорони праці, колективним договором та актами з охорони праці, що діють в межах підприємства.

Ліквідація служби охорони праці допускається тільки в разі ліквідації підприємства чи припинення використання найманої праці фізичною особою.

4. Обов'язки з охорони праці працівників ДСНС.

Відповідно до статті 14 Закону України "Про охорону праці" кожний працівник зобов'язаний:

- дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання професійних обов'язків та робіт, або під час перебування в будівлях і спорудах міністерства, підпорядкованого йому структурного підрозділу чи на території підприємства, об'єкта, що перевіряється, обслуговується або на якому здійснюються протипожежні, противибухові чи аварійно-рятувальні роботи;

- знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці (за відповідною посадою чи професією), правила поведінки з машинами, механізмами, обладнанням та іншими засобами праці, (зокрема, персональними комп'ютерами), користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;

- проходити у встановленому порядку попередні та періодичні медичні огляди.

Додержуватись правил охорони праці та пожежної безпеки, передбачених внутрішнім трудовим розпорядком.

Вживати посилені заходи щодо усунення будь-якої ситуації, що створює загрозу його життю чи здоров'ю та людей, які його оточують, зокрема, порушення вимог охорони праці, повідомляти про небезпеку свого безпосереднього керівника або іншу посадову особу.

Негайно повідомляти керівника робіт або іншу посадову особу та медичну установу про нещасні випадки, що сталися, надавати першу невідкладну допомогу потерпілим.

Лекція №2. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАННЯ І ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

План.

5. Мета та загальні принципи навчання з питань охорони праці.
6. Навчання та перевірка знань з охорони праці на виробництві.
7. Вивчення питань охорони праці в закладах освіти.
8. Інструктажі з охорони праці.
9. Стажування (дублювання) та допуск працівників до роботи.

Література:

1. Закон України «Про охорону праці». В редакції Закону N229-IV (229-15) від 21.11.2002, Відомості Верховної Ради, 2003, N 2, ст.10.
2. Рекомендації щодо побудови системи управління охороною праці на виробництві. Затверджено Наказом МНС України 27.06.2006 N 398.

3. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05), затверджено наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 N15.

1. Мета та загальні принципи навчання з питань охорони праці

Навчання, системне та систематичне підвищення рівня знань не лише працівників, а всього населення України з питань охорони праці – один з основних принципів державної політики в галузі охорони праці, фундаментальна основа виробничої безпеки та санітарії, необхідна умова удосконалення управління охороною праці і забезпечення ефективної профілактичної роботи щодо запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям на виробництві.

Зараз в країні діє система **безперервного навчання** з питань охорони праці, до основних науково-методичних принципів побудови, цільових функцій та методичних основ якої належать:

- наступність і безперервність навчання з питань безпеки, діяльності та охорони праці усіх вікових категорій населення;
- формування суспільної свідомості і рівня знань населення, що відповідають вимогам часу;
- навчання з питань особистої безпеки та безпеки оточуючих, відповідних норм поведінки вихованців у дошкільних закладах освіти;
- навчання з питань охорони праці в середніх, позашкільних та професійно-технічних закладах освіти;
- навчання з питань безпеки життя і діяльності в цілому та охорони праці студентів вищих навчальних закладів освіти;
- навчання з питань охорони праці працівників при їх підготовці, перепідготовці, підвищенні кваліфікації, при прийнятті на роботу та в період роботи; навчання працівників, які виконують роботи з підвищеною небезпекою та роботи, де є потреба у професійному доборі, інструктування працівників з питань охорони праці, дотримання порядку допуску до виконання робіт;
- навчання населення в цілому з питань безпеки життя, діяльності та охорони праці.

Основним нормативним документом, що встановлює порядок та види навчання і перевірки знань з охорони праці, є ДНАОП 0.00-4.12-99 “Типове положення про навчання з питань охорони праці”.

Вимоги Типового положення є обов’язковими для виконання усіма центральними і місцевими органами виконавчої влади, асоціаціями, концернами, корпораціями, іншими об’єднаннями підприємств, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та видів діяльності.

На підприємствах на основі Типового положення з урахуванням специфіки виробництва та вимог державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці, розробляються і затверджуються відповідні положення підприємств про навчання з питань охорони праці, формуються плани-графіки проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці, з якими повинні бути ознайомлені працівники.

Працівники підприємств при прийнятті на роботу і періодично в процесі роботи, а вихованці, учні і студенти під час навчально-виховного процесу повинні проходити навчання і перевірку знань згідно з вимогами Типового положення. Особи, які суміщають професії, проходять навчання та інструктажі з охорони праці як з їх основних професій, так і з професій за сумісництвом. Допуск до роботи (виконання навчальних практичних завдань) без навчання і перевірки знань з питань охорони праці забороняється.

Перевірка знань працівників з питань охорони праці проводиться за тими нормативними актами про охорону праці, додержання яких входить до їх службових обов'язків. Формою перевірки знань працівників є іспит, який проводиться за екзаменаційними білетами у вигляді усного опитування або шляхом тестування на автоекзаменаторі з наступним усним опитуванням. Результати перевірки знань працівників з питань охорони праці оформлюються протоколом. Особам, які при перевірці знань виявили задовільні результати, видаються посвідчення.

Відповідальність за організацію і здійснення навчання та перевірки знань працівників з питань охорони праці покладається на керівника підприємства, в структурних підрозділах (цеху, дільниці, лабораторії, майстерні тощо) – на керівників цих підрозділів, а контроль – на службу охорони праці.

Контроль за дотриманням вимог Типового положення здійснюють органи державного нагляду за охороною праці та служби охорони праці центральних та місцевих органів виконавчої влади.

2. Навчання та перевірка знань з охорони праці на виробництві

Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварій.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити за рахунок роботодавця спеціальне навчання і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.

Підготовка працівників для виконання робіт з підвищеною небезпекою здійснюється тільки в закладах освіти (професійно-технічних училищах, навчально-курсних комбінатах, центрах підготовки і перепідготовки робітничих кадрів, в тому числі створених на підприємствах), які одержали ліцензію МОН України та дозвіл Держпромгірнагляду на провадження такого навчання.

Посадові особи, діяльність яких пов'язана з організацією безпечного ведення робіт, під час прийняття на роботу і періодично, один раз на три роки, проходять навчання, а також перевірку знань з питань охорони праці за участю профспілок.

Заступники керівників (на яких покладені обов'язки з управління охороною праці) міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, концернів, корпорацій та інших об'єднань підприємств, які здійснюють функції управління майном, що перебуває в держаній власності, керівники структурних підрозділів виробничої сфери, спеціалісти служби охорони праці, члени комісії з перевірки знань з охорони праці цих органів, керівники та викладачі кафедр охорони праці вищих закладів освіти, галузевих і регіональних навчальних центрів з охорони праці, керівники підприємств, виробничих, науково-виробничих об'єднань чисельністю понад 500 працівників проходять навчання та перевірку знань у Головному навчальному центрі Держпромгірнагляду.

Керівники інших підприємств, установ і організацій, виробничих та науково-виробничих об'єднань незалежно від форм власності та характеру виробничої діяльності, їх заступники, виконання службових обов'язків яких пов'язано з організацією безпечного ведення робіт, керівники основних виробничо-технічних служб проходять навчання з питань охорони праці в галузевих (відомчих) навчальних закладах, а в разі їх відсутності – у навчальних закладах, які в установленому порядку одержали дозвіл органів Держпромгірнагляду на проведення відповідного навчання.

Інші посадові особи і спеціалісти, включені до ДНАОП 0.00-8.01-93 проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці до початку роботи і періодично раз на три роки безпосередньо на підприємстві.

При введенні в дію нових або переглянутих нормативних актів про охорону праці; при введенні в експлуатацію нового устаткування або впровадженні нових технологічних процесів; при переведенні працівника на іншу роботу або призначенні його на іншу посаду, що потребує додаткових знань з питань охорони праці; а також на вимогу працівника органу державного нагляду за охороною праці, вищої господарської організації або місцевого органу виконавчої влади, якщо виявлено незнання нормативних актів про охорону праці проводиться позачергове навчання та перевірка знань.

Керівники підприємств, виробничих та науково-виробничих об'єднань, а також посадові особи цехів, дільниць, виробництв, де сталася техногенна аварія чи катастрофа, повинні протягом місяця пройти позачергове навчання та перевірку знань з питань охорони праці.

Посадові особи і спеціалісти, в службові обов'язки яких входить безпосереднє виконання робіт підвищеної небезпеки (ДНАОП 0.00-8.02-93) та робіт, що потребують професійного добору (ДНАОП 0.03-8.06-94), при прийнятті на роботу проходять на підприємстві попереднє спеціальне навчання і перевірку знань з питань охорони праці стосовно конкретних виробничих умов, а надалі – періодичні перевірки знань у строки, встановлені відповідними нормативними актами про охорону праці, але не рідше одного разу на рік.

Програми попереднього спеціального навчання розробляються відповідними службами підприємства з урахуванням конкретних виробничих умов і відповідних їм чинних нормативних актів про охорону праці та затверджуються його керівником.

3. Вивчення питань охорони праці в закладах освіти

Зміст і обсяги навчання з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах освіти регламентуються типовими навчальними програмами нормативних дисциплін, які затверджуються Міністерством освіти і науки України за узгодженням з Держпромгірнаглядом.

У дошкільних закладах освіти вихованці вивчають питання охорони життя, здоров'я та норм поведінки, що повинно передбачатися планами навчально-виховної роботи цих закладів.

У середніх закладах освіти учні вивчають питання охорони життя, здоров'я та безпеки праці, що повинно передбачатися навчальними планами і програмами середніх закладів освіти. Щорічно вивчення учнями питань охорони життя, здоров'я та безпеки праці повинно завершуватися перевіркою знань з відповідними записами про її результати в класному журналі.

У позашкільних закладах освіти в планах навчально-виховної роботи повинно передбачатися вивчення питань охорони життя, здоров'я та безпеки праці, пов'язаних з профілем, напрямками та конкретною тематикою навчально-виховної роботи цих закладів. Вивчення питань охорони життя, здоров'я та безпеки праці здійснюється одночасно з проведенням занять та інших заходів за планами навчально-виховної роботи.

Учні *професійно-технічних закладів освіти* на базі раніше набутих знань у процесі дошкільної і загальної середньої освіти вивчають дисципліну "Охорона праці".

При підготовці фахівців за професіями специфічні питання охорони праці для конкретних професій повинні вивчатися в курсах спеціальних та загальнотехнічних дисциплін – з метою поєднання технологічної підготовки з підготовкою з охорони праці, а робочі навчальні програми цих дисциплін повинні включати відповідні питання охорони праці.

При підготовці в професійно-технічних закладах освіти працівників за професіями, що застосовуються на роботах з шкідливими, небезпечними і важкими умовами праці,

навчання проводиться з урахуванням вимог ДНАОП 0.00-4.24-94 “Положення про навчання неповнолітніх професіям, пов’язаним з важкими роботами і роботами з шкідливими та небезпечними умовами праці”.

У *вищих закладах освіти*, незалежно від рівня акредитації, студенти вивчають комплекс нормативних навчальних дисциплін “Безпека життєдіяльності”, “Охорона праці” та “Охорона праці в галузі”, а також окремі питання (розділи) з охорони праці та безпеки життєдіяльності в загально-технічних і спеціальних дисциплінах, які органічно пов’язані з їх тематикою.

У *закладах післядипломної освіти*, незалежно від рівня акредитації та освітньо-кваліфікаційного рівня слухачів, навчальні плани повинні передбачати вивчення дисциплін з питань охорони праці. Формою підсумкового контролю знань після вивчення дисциплін з охорони праці є іспит. Дипломні проекти і роботи випускників повинні містити розділи, а білети випускних іспитів – питання з охорони праці.

4. Інструктажі з охорони праці

У відповідності з „Правилами безпеки праці в органах і підрозділах МНС України” (затверджених наказом МНС України № 312 від 07.05.2007 р.), за характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці поділяються на:

- вступний;
- первинний;
- повторний;
- позаплановий;
- цільовий.

Вступний інструктаж проводиться:

- з усіма працівниками, які приймаються на постійну або тимчасову роботу, незалежно від їх освіти, стажу роботи та посади;
- з працівниками інших організацій, які прибули на підприємство і беруть безпосередню участь у виробничому процесі або виконують інші роботи для підприємства;
- з учнями та студентами, які прибули на підприємство для проходження виробничої практики;
- з учнями, студентами та іншими категоріями громадян у разі екскурсії на підприємство;
- з усіма вихованцями, учнями, студентами та іншими особами, які навчаються в середніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих закладах освіти при оформленні або зарахуванні до закладу освіти.

Первинний інструктаж проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці з працівником:

- новоприйнятим (постійно чи тимчасово) на підприємство;
- який переводиться з одного робочого місця на інше;
- який буде виконувати нову для нього роботу;
 - відрядженим працівником, який бере безпосередню участь у виробничому процесі на підприємстві.

Первинний інструктаж проводиться також з вихованцями, учнями та студентами середніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих закладів освіти:

- на початку занять у кожному кабінеті, лабораторії, де навчальний процес пов’язаний із застосуванням небезпечних або шкідливих хімічних, фізичних, біологічних факторів, у гуртках, перед уроками трудового навчання, фізкультури, перед спортивними змаганнями, вправами на спортивних знаряддях, при проведенні заходів за межами території закладів освіти;

- перед виконанням кожного навчального завдання, пов'язаного з використанням різних механізмів, інструментів, матеріалів тощо;
- на початку вивчення кожного нового предмета (розділу, теми) навчального плану (програми) – із загальних вимог безпеки, пов'язаних з тематикою і особливостями проведення цих занять.

Повторний інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці в терміни, визначені відповідними чинними галузевими нормативними актами або керівником підприємства з урахуванням конкретних умов праці, але не рідше:

- на роботах з підвищеною небезпекою – 1 раз на 3 місяця;
- для решти робіт – 1 раз на 6 місяців.

Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками на робочому місці або в кабінеті охорони праці:

- при введенні в дію нових або переглянутих нормативних актів про охорону праці, а також при внесенні змін та доповнень до них;
- при зміні технологічного процесу, зміні або модернізації устаткування, приладів та інструментів, вихідної сировини, матеріалів та інших факторів, що впливають на стан охорони праці;
- при порушеннях працівниками вимог нормативних актів про охорону праці, що можуть призвести або призвели до травм, аварій, пожеж тощо;
- при виявленні особами, які здійснюють державний нагляд і контроль за охороною праці, незнання вимог безпеки стосовно робіт, що виконуються працівником;
- при перерві в роботі більш ніж на 30 календарних днів – для робіт з підвищеною небезпекою, а для решти робіт – 60 днів.

Цільовий інструктаж проводиться з працівниками:

- при виконанні разових робіт, не передбачених трудовою угодою;
- при ліквідації аварії, стихійного лиха;
- при проведенні робіт, на які оформлюються наряд-допуск, розпорядження або інші документи, а також з вихованцями, учнями, студентами закладу освіти в разі організації масових заходів (екскурсій, походів, спортивних заходів тощо).

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ІНСТРУКТАЖІВ

Вступний інструктаж проводиться спеціалістом служби охорони праці, а в разі відсутності на підприємстві такої служби – іншим фахівцем, на якого покладено ці обов'язки і який в установленому Типовим положенням порядку пройшов навчання і перевірку знань з питань охорони праці.

Вступний інструктаж проводиться в кабінеті охорони праці або в приміщенні. Що спеціально для цього обладнано, з використанням сучасних засобів навчання, навчальних та наочних посібників за програмою, розробленою службою охорони праці з урахуванням особливостей виробництва.

Запис про проведення вступного інструктажу робиться в журналі реєстрації вступного інструктажу, який зберігається в службі охорони праці, а також у документі про прийняття працівника на роботу.

Первинний інструктаж проводиться індивідуально або з групою осіб одного фаху за діючими на підприємстві інструкціями з охорони праці відповідно до виконуваних робіт, а також з урахуванням вимог орієнтованого переліку питань первинного інструктажу, наведених в Типовому положенні.

Повторний інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом переліку питань первинного інструктажу.

Позаплановий інструктаж проводиться індивідуально з окремими працівниками або групою працівників одного фаху. Обсяг і зміст позапланового інструктажу визначаються в кожному окремому випадку залежно від причин і обставин, що спричинили потребу його проведення.

Цільовий інструктаж проводиться індивідуально з окремим працівником або групою працівників. Обсяг і зміст цільового інструктажу визначається в залежності від виду робіт, що ними виконуються.

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт (начальник виробництва, цеху, дільниці, майстер), завершуються вони перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці.

При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позапланового інструктажів для працівника протягом 10 днів додатково проводиться інструктаж і повторна перевірка знань. При незадовільних результатах при повторній перевірці знань питання працевлаштування працівника вирішується згідно з чинним законодавством.

При незадовільних результатах перевірки знань після цільового інструктажу допуск до виконання робіт не надається. **Повторна перевірка знань при цьому не дозволяється.**

Про проведення первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів та про допуск до роботи особою, якою проводився інструктаж, вноситься запис до журналу реєстрації інструктажів з питань охорони праці. При цьому обов'язкові підписи як того, кого інструктували, так і того, хто проводив інструктаж. Сторінки журналу реєстрації інструктажів повинні бути пронумеровані, журнали прошнуровані і скріплені печаткою.

У разі проведення робіт, що потребують оформлення наряд-допуску, цільовий інструктаж реєструється в цьому наряді-допуску, а в журналі реєстрації інструктажів – не обов'язково.

1. Стажування (дублювання) та допуск працівників до роботи

Новоприйняті на підприємство працівники після первинного інструктажу на робочому місці до початку самостійної роботи повинні під керівництвом досвідчених, кваліфікованих фахівців пройти стажування протягом 2 – 15 змін або дублювання не менше 6 змін.

Працівники, функціональні обов'язки яких пов'язані із забезпеченням безаварійної роботи важливих і складних господарчих потенційно небезпечних об'єктів або з виконанням окремих потенційно небезпечних робіт (теплові та атомні електростанції, гірничодобувні підприємства, інші подібні об'єкти, порушення технологічних режимів яких являє загрозу для працівників та навколишнього середовища), до початку самостійної роботи повинні проходити дублювання з обов'язковим суміщенням з проти аварійними і протипожежними тренуваннями відповідно до плану ліквідації аварій.

Допуск до стажування (дублювання) оформлюється наказом (розпорядженням) по підприємству (структурному підрозділу), в якому визначаються тривалість стажування (дублювання) та прізвище відповідального працівника.

У процесі стажування (дублювання) працівник повинен:

- поповнити знання щодо правил безпечної експлуатації технологічного обладнання, технологічних і посадових інструкцій та інструкцій з охорони праці;
- оволодіти навичками орієнтування у виробничих ситуаціях в нормальних і аварійних умовах;
- засвоїти в конкретних умовах технологічні процеси і обладнання та методи безаварійного керування ними з метою забезпечення вимог охорони праці.

Запис про проведення стажування (дублювання) та допуск до самостійної роботи здійснюється керівником відповідного структурного підрозділу (начальником виробництва, цеху тощо) в журналі реєстрації інструктажів.

Якщо в процесі стажування (дублювання) працівник не оволодів необхідними виробничими навичками чи отримав незадовільну оцінку щодо проти аварійних та протипожежних тренувань, то стажування (дублювання) новим розпорядженням може бути продовжено на термін до двох змін. Після закінчення стажування (дублювання) наказом (розпорядженням) керівника підприємства (або його структурного підрозділу) працівник допускається до самостійної роботи.

Лекція №3. Розслідування та ведення обліку нещасних випадків в органах і підрозділах ДСНС України

План.

Вступ

1. Розслідування та облік виробничого травматизму
2. Спеціальне розслідування нещасних випадків
3. Розслідування та облік випадків виявлення хронічних професійних захворювань та отруєнь
4. Розслідування та облік аварій
5. Причини виробничого травматизму
6. Методи аналізу виробничого травматизму

Закінчення

1 Розслідування та облік виробничого травматизму

Для обґрунтованої розробки заходів щодо профілактики виробничого травматизму важливим є своєчасне і правильне виявлення його причин. Порядок розслідування й оформлення виробничого травматизму залежить від його класифікації. У коленому випадку діє офіційно затверджене положення.

Класифікація виробничого травматизму. ДСТУ 2293-00.ССБП дає чітке визначення поняття «виробничий травматизм» і пов'язаних із ним термінів і понять.

Виробничий травматизм — явище, що характеризується сукупністю виробничих травм.

Виробнича травма — травма, отримана працівником на виробництві й викликана недотриманням вимог безпеки праці.

До травматизму на виробництві належать:

- нещасні випадки;
- професійні захворювання;
- професійні отруєння.

Нещасний випадок на виробництві — це обмежений у часі або раптовий вплив на працівника небезпечного фактора виробничого середовища чи середовища помешкання,

який відбувся в процесі виконання ним трудових обов'язків чи завдань керівника робіт і внаслідок якого заподіяна шкода його здоров'ю або настала смерть.

У результаті нещасного випадку виникають травми. Травма (у перекладі з грецької — рана) — ушкодження тканин і органів людини з порушеннями їхньої цілісності та функцій, викликане дією факторів зовнішнього середовища.

Залежно від характеру ушкоджень травми класифікуються (підрозділяються) на такі:

- механічні (забиття, переломи, порізи тощо);
- термічні (опіки, обмороження, сонячні удари);
- хімічні (гострі отруєння, опіки кислотами, лугами);
- електричні (електричні удари, електричні травми);
- променеві (опіки, ушкодження тканин, кровотворних органів);
- нервово-психічні (переляк, шок);
- комбіновані.

До *професійних* захворювань належать ті, що виникають у результаті професійної діяльності захворілих і зумовлюються винятково чи переважно впливом шкідливих речовин і певних видів робіт та інших факторів, що пов'язані з роботою (перелік профзахворювань затверджується Кабінетом Міністрів України).

Виробничі (*професійні*) отруєння так само, як і професійні захворювання, відбуваються під впливом шкідливих, у першу чергу, хімічних виробничих факторів. Професійні отруєння є часткою професійних захворювань, які бувають *хронічними* (при тривалому впливі невеликих кількостей шкідливих речовин) і *гострими*. До *гострих професійних захворювань* і *гострих професійних отруєнь* належать випадки, що сталися після одноразового (протягом не більше однієї робочої зміни) впливу небезпечних факторів, шкідливих речовин. Гострі професійні захворювання спричиняються дією хімічних речовин, іонізуючого та неіонізуючого випромінювання, значним фізичним навантаженням та перенапруженням окремих органів і систем людини. До них належать також інфекційні, паразитарні, алергійні захворювання тощо.

Гострі професійні отруєння спричиняються в основному шкідливими речовинами гостроспрямованої дії. Гострі отруєння відносять до нещасних випадків.

За *важкістю наслідків* нещасні випадки поділяються на такі групи:

- дрібний травматизм (без втрати працездатності, який становить 70—80% усіх нещасних випадків);
- легкі випадки (втрата працездатності до трьох днів, тобто з тим часовою втратою працездатності);
- тривалі (втрата працездатності від 4 днів до 4 місяців);
- нещасні випадки з важкими наслідками (повна чи часткова втрата працездатності, тобто повна чи часткова інвалідність). На один нещасний випадок із важкими наслідками припадають 17 легких і тривалих нещасних випадків і 120 випадків мікро травм.
- групові (що сталися одночасно з двома і більше працівниками незалежно від тяжкості тілесних ушкоджень);
- смертельні.

За *типами відповідальності* нещасні випадки бувають такими:

- з вини роботодавця;
- з вини потерпілого;
- з вини іншого підприємства або працівника іншого підприємства;
- з вини сторонньої особи;
- у результаті стихійних лих (страхові, виплата допомоги потерпілому з першого дня непрацездатності);
- змішані.

Залежно від типу відповідальності визначається сума виплат (сума відшкодування збитку).

За місцем і часом події (за зв'язком із виконанням трудових обов'язків) нещасні випадки можна розділити на дві групи: *нешасні випадки не виробничого і виробничого характеру*. Нещасні випадки виробничого характеру за зв'язком із виробничою діяльністю бувають: пов'язані з виробництвом і непов'язані з виробництвом. Порядок їх розслідування й оформлення, призначення і виплати допомоги з тимчасової непрацездатності, відшкодування збитків є різними.

Порядок розслідування нещасних випадків *невиробничого характеру* та їхня характеристика наведені у Положенні «Порядок розслідування та облік нещасних випадків не виробничого характеру» (Постанова Кабінету Міністрів України № 270 від 22 березня 2001 року).

До нещасних випадків, пов'язаних із виробництвом (страхових), належать випадки, що сталися з працівниками під час:

- виконання трудових (посадових) обов'язків, у тому числі у від'їзді;
- перебування на робочому місці, на території підприємства чи в іншому місці роботи протягом робочого часу або за дорученням роботодавця в неробочий час під час відпустки, у вихідні та святкові дні;
- приведення в порядок знарядь виробництва, засобів захисту, одягу перед початком роботи та після її закінчення і виконання заходів особистої гігієни;
- проїзду на роботу чи з роботи на транспортному засобі підприємства або на транспортному засобі іншого підприємства, яке надало його згідно з договором (заявкою) за наявності розпорядження роботодавця;
- використання власного транспортного засобу в інтересах підприємства з дозволу або за дорученням роботодавця;
- провадження дій в інтересах підприємства, на якому працює потерпілий працівник, але які не входять до обов'язків цього працівника;
- ліквідації аварій, пожеж та наслідків стихійного лиха на виробничих об'єктах;
- надання підприємством шефської допомоги;
- прямування працівника до (між) об'єктів(ами) обслуговування за затвердженими маршрутами або до будь-якого об'єкта за дорученням роботодавця;
- прямування до місця відрядження та у зворотному напрямку відповідно до завдання про відрядження;
- якщо зникнення працівника пов'язане з можливістю нещасного випадку з ним під час виконання трудових (посадових) обов'язків (після оголошення його померлим у судовому порядку);
- заподіяння тілесних ушкоджень іншою особою або вбивства під час виконання або у зв'язку з виконанням працівником трудових (посадових) обов'язків незалежно від порушення кримінальної справи;
- раптове погіршення стану здоров'я працівника, що сталося внаслідок впливу небезпечних та шкідливих виробничих факторів, або якщо потерпілий не проходив медичного огляду, передбаченого законодавством, а робота, що виконувалася, була протипоказана потерпілому відповідно до медичного висновку про стан його здоров'я тощо.

Потерпілий має право на одержання допомоги з тимчасової непрацездатності в розмірі 100% заробітку з першого дня непрацездатності, відшкодування збитку, заподіяного застрахованому ушкодженням його здоров'я; у випадку інвалідності потерпілий має право на компенсацію втраченого заробітку згідно зі статтею 21, 28 Закону України «Про обов'язкове державне страхування від нещасних випадків на виробництві і захворювання, що спричинили втрату працездатності».

Ознаки нещасних випадків, які трапилися на підприємстві, але не пов'язані з виробництвом (нестрахові). Не вважаються пов'язаними з виробництвом ті нещасні випадки, що сталися з працівниками:

- під час прямування на роботу чи з роботи пішки, на громадському, власному або іншому транспортному засобі, який не належить підприємству і не використовувався в інтересах цього підприємства;
- за місцем постійного проживання, на території польових і вахтових селищ;
- під час використання працівником в особистих цілях транспортних засобів підприємства без дозволу роботодавця, а також устаткування, механізмів, інструментів, крім випадків, що сталися внаслідок несправності цього устаткування;
- внаслідок отруєння алкоголем, наркотичними або іншими отруйними речовинами, а також унаслідок їхньої дії за наявності медичного висновку за умови, що це не викликано застосуванням цих речовин у виробничих процесах чи порушенням вимог безпеки щодо їх зберігання або транспортування, або якщо потерпілий, перебуваючи у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, був відсторонений від роботи;
- під час скоєння ними злочинів або інших порушень, якщо ці дії підтверджені рішенням суду;
- у разі природної смерті або самогубства, що підтверджено висновками судово-медичної експертизи та органів прокуратури;
- внаслідок заподіяння тілесних ушкоджень іншою особою або вбивства працівника під час з'ясування потерпілим особистих стосунків, якщо з приводу цих дій є висновок компетентних органів.

У цьому випадку (коли нещасний випадок є невиробничим) допомога з тимчасової непрацездатності та призначення пенсій здійснюється на загальних підставах, з урахуванням стану безперервної праці; відшкодування шкоди потерпілому не проводиться.

Серед нещасних випадків, що не пов'язані з виробництвом, слід виділити ті, які хоча і трапилися поза виробництвом, але пов'язані з працею. У такому випадку потерпілий має право одержувати допомогу, а у разі інвалідності внаслідок травми йому призначається пенсія підвищеного розміру; відшкодування шкоди потерпілому не проводиться.

Розслідування та облік нещасних випадків, пов'язаних із виробництвом. Відповідно до статті 22 закону України «Про охорону праці» роботодавець (власник) має організувати розслідування та провести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Із 1 жовтня 2004 року розслідування здійснюється згідно з НПА 00.0-6.02-04 Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (Постанова Кабінету Міністрів України № 1112 від 25 серпня 2004 року, далі - Порядок).

Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з учнями і студентами навчальних закладів під час навчально-виховного процесу, трудового чи професійного навчання в навчальному закладі, визначається Міністерством освіти та науки України (Постанова № 429 від 30 жовтня 1993 року).

Розслідування нещасних випадків проводиться з метою з'ясування їх обставин, причин, визначення класифікації нещасних випадків за зв'язком із виробництвом і типом відповідальності. На підставі результатів розслідування розробляються заходи щодо запобігання

подібним випадкам, а також із вирішення питань соціального захисту потерпілих.

Розслідування проводиться у разі раптового погіршення стану здоров'я працівника або особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, одержання ними поранення, травми, у тому числі внаслідок тілесних ушкоджень, заподіяних іншою особою, гострого професійного захворювання й гострого професійного та інших отруєнь, одержання теплового удару, опіку, обмороження, у разі утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, одержання інших ушкоджень внаслідок аварії, пожежі, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани тощо), контакту з представниками тваринного і рослинного світу, що призвели до втрати працівником

працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення його на іншу (легшу) роботу не менш як на один робочий день, у разі зникнення працівника під час виконання ним трудових обов'язків, а також у разі смерті працівника на підприємстві (далі — нещасні випадки).

До гострих професійних захворювань і гострих професійних отруєнь належать захворювання та отруєння, спричинені впливом небезпечних факторів, шкідливих речовин не більше ніж протягом однієї робочої зміни.

Гострі професійні захворювання спричиняються впливом хімічних речовин, іонізуючого та неіонізуючого випромінювання, значним фізичним навантаженням та перенапруженням окремих органів і систем людини. До них належать також інфекційні, паразитарні, алергійні захворювання.

Гострі професійні отруєння спричиняються в основному шкідливими речовинами гостроспрямованої дії.

Про кожен нещасний випадок свідок, працівник, який його виявив, або сам потерпілий повідомляють керівника робіт (чи іншу уповноважену особу підприємства) і вживають заходів для надання необхідної допомоги потерпілому.

На рис. 1 наведено схему повідомлення про нещасний випадок та структуру організації розслідування.

До складу комісії включаються: керівник (спеціаліст) служби охорони праці або посадова особа, на яку роботодавцем покладено виконання функцій спеціаліста з питань охорони праці (голова комісії), керівник структурного підрозділу підприємства, на якому стався нещасний випадок, представник робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства (за згодою), представник первинної організації профспілки, членом якої є потерпілий, або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки, інші особи.

У разі настання нещасного випадку з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого, до складу комісії обов'язково включається представник робочого органу Фонду за місцезнаходженням підприємства.

До складу комісії не може включатися керівник робіт, який безпосередньо відповідає за стан охорони праці на робочому місці, де стався нещасний випадок.

За виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) до складу комісії включається також представник установи державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, та робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства.

Рис. 1. Схема повідомлення про нещасний випадок та структура організації розслідування

На підприємствах, де немає структурних підрозділів, до складу комісії включається представник роботодавця.

На суднах морського, річкового та рибпромислового флоту під час плавання або перебування в іноземних портах комісія утворюється капітаном, про що повідомляється власник судна.

Потерпілий або особа, яка представляє його інтереси, не включається до складу комісії, але має право брати участь у її засіданнях, висловлювати свої пропозиції, додавати до матеріалів розслідування документи, що стосуються нещасного випадку, давати відповідні пояснення.

Комісія зобов'язана протягом трьох діб:

- обстежити місце нещасного випадку, одержати пояснення потерпілого, якщо це можливо, опитати свідків нещасного випадку та причетних до нього осіб;
- визначити відповідність умов та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;
- з'ясувати обставини і причини нещасного випадку;
- визначити, чи пов'язаний цей випадок з виробництвом;
- установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам;
- скласти акт розслідування нещасного випадку за формою Н-5 згідно з додатком 2 у трьох примірниках (далі — акт форми Н-5), а також акт про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом за формою Н-1 згідно з додатком 3 у шести примірниках (далі - акт форми Н-1), якщо цей нещасний випадок визначено таким, що пов'язаний з виробництвом, або акт про нещасний випадок, не пов'язаний з виробництвом, за формою НПВ згідно з додатком 4, якщо цей нещасний випадок визначено таким, що не пов'язаний з виробництвом (далі — акт форми НПВ), і передати їх на затвердження роботодавцю;
- у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом, крім акта форми Н-1 скласти також у чотирьох примірниках карту

обліку професійного захворювання (отруєння) за формою П-5 згідно з додатком 5 (далі — карта форми П-5).

Акти форми Н-5 і форми Н-1 (або форми НПВ) підписуються головою і всіма членами комісії. У разі незгоди із змістом зазначених актів член комісії письмово викладає свою окрему думку, яка додається до акта форми Н-5 і є його невід'ємною частиною, про що робиться запис акті форми Н-5.

Нещасні випадки, про які складаються акти за формою Н-1 або НПВ, беруться на облік і реєструються роботодавцем у спеціальному журналі.

Роботодавець має негайно вжити заходи щодо усунення (ліквідування) причин нещасного випадку і після закінчення розслідування протягом доби розглянути та затвердити акти за формою Н-1 або НПВ.

Затверджені акти протягом трьох днів надсилаються:

- потерпілому або довірєній особі разом з актом розслідування нещасного випадку;
- керівникові цеху або іншого структурного підрозділу, де стався нещасний випадок, для здійснення заходів щодо запобігання подібним випадкам;
- відповідному робочому органу виконавчої дирекції Фонду разом із копією акта розслідування нещасного випадку;
- відповідному територіальному органу Держнаглядохоронпраці;
- профспілковій організації, членом якої є потерпілий;
- керівникові (спеціалісту) служби охорони праці підприємства або посадовій особі (спеціалісту), на яку роботодавцем покладено виконання функцій спеціаліста з питань охорони праці (разом із першим примірником акта розслідування нещасного випадку).

Копія акта за формою Н-1 надсилається органу, до сфери управління якого належить підприємство. У разі відсутності такого органу — відповідній місцевій держадміністрації або виконавчому органу місцевого самоврядування.

У разі виявлення гострого профзахворювання (отруєння) копія акта за формою Н-1 та картка їхнього обліку за формою П-5 надсилається також до відповідної установи (закладу) державної санітарно-епідеміологічної служби, яка веде облік подібних випадків.

Акти розслідування нещасного випадку, акти за формою Н-1 або НПВ разом з матеріалами розслідування, а також повідомлення про наслідки нещасного випадку підлягають зберіганню протягом 45 років на підприємстві, працівником якого є (був) потерпілий. У разі ліквідації підприємства вони підлягають передачі правонаступникові, у разі його відсутності або банкрутства — до державного архіву.

Повідомлення про наслідки нещасного випадку (форма Н-2) роботодавець у десятиденний термін після закінчення періоду тимчасової непрацездатності (або смерті) потерпілого надсилає організаціям і посадовим особам, яким передається акт за формою Н-1 або НПВ. Нещасний випадок, про який безпосередньо керівника потерпілого чи роботодавця своєчасно не повідомили або якщо втрата працездатності від нього настала не одразу, незалежно від терміну, коли він стався, розслідується протягом місяця після одержання заяви потерпілого чи особи, яка представляє його інтереси.

Нещасний випадок, що стався на підприємстві з працівником іншого підприємства під час виконання завдання свого керівника, розслідується підприємством, де стався нещасний випадок, і про нього складається акт за формою Н-1 комісією з розслідування за участю представників підприємства, працівником якого є потерпілий. Такий нещасний випадок береться на облік підприємством, працівником якого є потерпілий. Підприємство, де стався нещасний випадок, зберігає у себе один примірник акта за формою Н-1.

Нещасний випадок, що стався з працівником, який тимчасово був переведений за договором із керівником підприємства на інше підприємство або який виконував роботи за сумісництвом, розслідується і береться на облік підприємства, куди його було переведено або на якому він працював за сумісництвом.

Якщо працівник виконує роботу під керівництвом посадових осіб свого підприємства на виділених територіях, об'єктах, ділянках іншого підприємства, то нещасний випадок, що стався з працівником, розслідується і береться на облік підприємством, працівником якого є потерпілий. У розслідуванні бере участь представник підприємства, де стався нещасний випадок.

Нещасні випадки з учнями і студентами навчальних закладів, що сталися під час проходження ними виробничої практики або виконання робіт на підприємстві під керівництвом його посадових осіб, розслідуються і беруться на облік підприємством. У розслідуванні має брати участь представник навчального закладу.

Нещасні випадки, що сталися на підприємстві з учнями і студентами навчальних закладів, які проходили виробничу практику або виконували роботу під керівництвом викладача на виділеній підприємством ділянці, розслідуються навчальним закладом разом із представником підприємства і беруться на облік навчальним закладом.

Відповідальність за правильне і своєчасне розслідування та облік нещасних випадків, оформлення актів, виконання заходів, зазначених в актах, несе роботодавець, керівники структурних підрозділів і виробничих ділянок підприємства.

Контроль за своєчасністю та об'єктивністю розслідування нещасних випадків, їхнім документальним оформленням і обліком, виконанням заходів щодо усунення причин здійснюють органи Державного управління, органи Державного нагляду за охороною праці, Фонд соціального страхування від нещасних випадків відповідно до їхньої компетенції.

Громадський контроль здійснює уповноважена найманими працівниками особа, їхнє об'єднання через виборні органи і своїх представників.

Ці органи мають право вимагати від роботодавця складення акта за формою Н-1 або його перегляду, якщо встановлено, що допущено порушення вимог Положення або інших нормативно-правових актів про охорону праці.

Посадова особа Держгіртехнагляду має право у разі необхідності із залученням представників відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду та профспілкової організації, членом якої є потерпілий, проводити розслідування нещасного випадку (надходження скарги, незгода з висновками розслідування обставин та причин нещасного випадку або його приховання тощо), видавати обов'язкові для виконання роботодавцем приписи за формою Н-9 щодо необхідності визнання нещасного випадку пов'язаним із виробництвом, складання або перегляду акта за формою Н-1 та взяття його на облік.

У разі незгоди роботодавця з приписом питання вирішується вищим підрозділом Держгіртехнагляду або припис оскаржується в установленому порядку.

У разі відмови роботодавця скласти акт за формою Н-1 про нещасний випадок чи незгоди роботодавця, потерпілого або особи, яка представляє його інтереси, зі змістом акта розслідування нещасного випадку за формою Н-1 питання вирішуються в порядку, передбаченому законодавством про розгляд трудових спорів.

Роботодавець зобов'язаний у п'ятиденний строк після одержання припису за формою Н-9 видати наказ про виконання запропонованих у приписі заходів, а також притягнути до відповідальності працівників, які допустили порушення законодавства про охорону праці. Про виконання цих заходів роботодавець повідомляє письмово орган Держгіртехнагляду, посадова особа якого видала припис, у встановлений ним строк.

2. Спеціальне розслідування нещасних випадків

Спеціальному розслідуванню підлягають:

нешасні випадки зі смертельним наслідком;

групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше працівниками незалежно від тяжкості ушкодження їхнього здо ров'я;

випадки смерті на підприємстві;

випадки зникнення працівника під час виконання ним трудових обов'язків;

нещасні випадки з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю, за рішенням органів Держнаглядохоронпраці.

Спеціальне розслідування організує роботодавець, або орган, до сфери управління якого належить підприємство, або місцева держадміністрація, або виконавчий орган місцевого самоврядування.

До складу комісії зі спеціального розслідування (призначається наказом керівника територіального органу Держнаглядохоронпраці) включаються:

- посадова особа органу Державного нагляду за охороною праці (голова комісії);
- представник відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду;
- представники органу, до сфери управління якого належить підприємство (або відповідної місцевої держадміністрації, або виконавчого органу місцевого самоврядування) роботодавця;
- керівник (спеціаліст) служби охорони праці підприємства, або інший представник роботодавця;
- представник первинної профспілкової організації, членом якої є потерпілий (або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки);
- представник вищого профспілкового рівня;
- представник установи державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, або такої установи за місцем настання нещасного випадку, якщо він стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, - у разі розслідування випадку гострого професійного захворювання (отруєння);
- представник інспекції Державного технічного нагляду Мінагрополітики — якщо нещасний випадок стався під час експлуатації зареєстрованих в інспекції сільськогосподарських машин.

Залежно від конкретних умов (кількості загиблих, характеру і можливих наслідків аварії тощо) до складу комісії можуть бути включені спеціалісти відповідного органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, представники органів охорони здоров'я та інших органів.

Спеціальне розслідування проводиться протягом не більше 10 робочих днів. За результатами розслідування складаються такі документи:

- акт спеціального розслідування за формою Н-5;
- карта обліку професійного захворювання (отруєння) на коліно потерпілого за формою П-5 (у випадку їх розслідування);
- акт за формою Н-1 або НПВ на коліно потерпілого окремо;
- також оформлюються інші матеріали, передбачені Порядком.

Кількість примірників актів визначається залежно від кількості потерпілих та органів, яким документи надсилаються. Спеціальна комісія зобов'язана:

- обстежити місце, де стався нещасний випадок, одержати письмові чи усні пояснення від роботодавця і його представників, посадових осіб, працівників підприємства, потерпілого, якщо це можливо, опитати інших осіб — свідків нещасного випадку та осіб, причетних до цього;
- визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;
- з'ясувати обставини і причини нещасного випадку;
- визначити, чи пов'язаний цей випадок з виробництвом;
- установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, а також розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам;
- зустрітися з потерпілими або членами їх сімей чи особами, які представляють їх інтереси, з розгляду питань щодо розв'язання соціальних проблем, які виникли внаслідок нещасного випадку, внесення пропозицій щодо їх розв'язання відповідним органам, а також дати потерпілим (членам їх сімей, особам, які представляють

інтереси потерпілих) роз'яснення щодо їх прав у зв'язку з настанням нещасного випадку.

Роботодавець протягом п'яти днів з моменту підписання акта спеціального розслідування чи одержання припису посадової особи органу Державного нагляду за охороною праці щодо взяття на облік нещасного випадку зобов'язаний розглянути ці матеріали і видати наказ про здійснення запропонованих заходів щодо запобігання виникненню подібних випадків, а також притягнути до відповідальності працівників, які допустили порушення законодавства про охорону праці.

Копії матеріалів розслідування роботодавець надсилає органам прокуратури, іншим органам, представники яких брали участь у розслідуванні. Потерпілому або членам його сім'ї надсилається затверджений акт за формою Н-1 (або НПВ) з копією акта спеціального розслідування нещасного випадку. Перший примірник матеріалів розслідування зберігається на підприємстві протягом 45 років.

Центральні органи виконавчої влади, місцева держадміністрація, виконавчі органи місцевого самоврядування, Держнаглядохоронпраці ведуть оперативний облік нещасних випадків зі смертельними наслідками, які пов'язані з виробництвом; облік потерпілих унаслідок групових нещасних випадків, про які складено акти за формою Н-1; державна санітарно-епідеміологічна служба та робочі органи виконавчої дирекції Фонду — облік потерпілих від гострих профзахворювань (отруєнь).

Підприємства та органи, до сфери управління яких вони належать, а також Фонд ведуть облік усіх пов'язаних із виробництвом нещасних випадків.

Роботодавець зобов'язаний проводити аналіз причин нещасних випадків за підсумками кварталу, півріччя і року та розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Органи державного управління, Державного нагляду за охороною праці, Фонд та профспілкові організації в межах своєї компетенції перевіряють ефективність профілактики нещасних випадків, вживають заходів до виявлення й усунення порушень Порядка.

3. Розслідування та облік випадків виявлення хронічних професійних захворювань та отруєнь

Професійний характер хронічних захворювань та отруєнь (далі — захворювання) визначається експертною комісією у складі спеціалістів лікувально-профілактичного закладу (далі — заклад), якому надано таке право МОЗ України. У разі необхідності до роботи комісії залучаються спеціалісти (представники) підприємства, робочого органу виконавчої дирекції Фонду, профспілкової організації, членом якої є потерпілий.

Віднесення захворювання до професійного проводиться відповідно до Порядку встановлення зв'язку захворювання з умовами праці (далі - Порядок).

Зв'язок захворювання з умовами праці працівника визначається на підставі клінічних даних і санітарно-гігієнічних умов праці, встановлюється відповідною установою (закладом) державної санітарно-епідеміологічної служби (далі — служба) за участю спеціалістів (представників) підприємства, профспілок та робочого органу виконавчої дирекції Фонду.

У разі виникнення підозри на захворювання лікувально-профілактичний заклад направляє працівника з документами (перелік визначено Порядком) до головного спеціаліста з професійної патології міста (області), який направляє хворого до спеціалізованого лікувально-профілактичного закладу згідно з Переліком МОЗ. Відповідальність за визначення діагнозу покладається на керівників цих закладів. У спірних випадках хворий направляється до Інституту медицини праці Академії медичних наук (м. Київ), рішення якого може бути оскаржене тільки у судовому порядку.

На кожного хворого заклад складає повідомлення за формою П-3, яке протягом трьох днів після встановлення діагнозу надсилається:

- роботодавцю підприємства, шкідливі виробничі фактори якого призвели до виникнення захворювання;
- відповідній установі (закладу) державної санітарно-епідеміологічної служби;
- закладу, який обслуговує підприємство;
- відповідному робочому органу виконавчої дирекції Фонду. Роботодавець організовує розслідування захворювання протягом

десяти робочих днів з моменту одержання повідомлення. *Розслідування проводиться комісією у складі представників:*

- відповідної установи (закладу) служби (голова комісії), яка здійснює державний санітарний нагляд за підприємством;
- закладу, яке обслуговує підприємство;
- підприємства;
- профспілкової організації, членом якої є хворий (або уповноваженого трудового колективу з питань охорони праці);
- відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду. *Комісія з розслідування зобов'язана:*

- розробити програму розслідування причин виникнення професійного захворювання;
- розподілити функції між членами комісії;
- розглянути питання про необхідність залучення до її роботи експертів;
- провести розслідування обставин та причин виникнення професійного захворювання;
- скласти акт розслідування хронічного професійного захворювання за формою П-4 (далі — акт форми П-4) згідно з додатком 15, у якому відобразити заходи щодо запобігання розвитку професійного захворювання та забезпечення нормалізації умов праці, а також установити осіб, які не виконали відповідні вимоги законодавства про охорону праці і про забезпечення санітарного й епідемічного благополуччя населення.

У разі коли роботодавець або інші члени комісії відмовляються підписати акт форми П-4, складається відповідний акт, який є невід'ємною частиною акта форми П-4.

Акт форми П-4 затверджує головний державний санітарний лікар області (міста, району), на водному, повітряному, залізничному транспорті, Міноборони, МВС, СБУ, Адміністрації Держкордонслужби, Державного департаменту з питань виконання покарань, Державного лікувально-оздоровчого управління, якому підпорядкована установа державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство.

Акт розслідування причин захворювання протягом трьох діб після закінчення розслідування надсилається роботодавцем хворому та органам, представники яких брали участь у розслідуванні. Перший примірник акта зберігається на підприємстві 45 років.

Роботодавець зобов'язаний протягом п'яти діб після закінчення розслідування розглянути матеріали та видати наказ про заходи щодо запобігання захворюванням та про притягнення до відповідальності осіб, з вини яких допущено порушення санітарних норм і правил.

У разі втрати працівником працездатності внаслідок захворювання роботодавець направляє потерпілого на МСЕК для розгляду питань подальшої його працездатності.

Контроль за розслідуванням захворювань, виконанням заходів щодо усунення причин їх виникнення здійснюють установи (заклади), служби, профспілки та уповноважені трудових колективів з питань охорони праці.

Реєстрація та облік захворювань ведеться:

- на підприємстві;
- у відповідному робочому органі виконавчої дирекції Фонду;
- в установах (закладах) служби;
- у лікувально-профілактичних закладах.

Установи (заклади) служби на підставі актів розслідування складають карти обліку захворювань за формою П-5. Ці карти і записи на магнітних носіях зберігаються в установі служби та МОЗ протягом 45 років.

4. Розслідування та облік аварій

На підприємстві відповідно до вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та охорони праці мають бути розроблені і затверджені роботодавцем:

- план попередження надзвичайних ситуацій, у якому визначаються можливі аварії, інші надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, прогноуються наслідки, визначаються заходи, сили і засоби щодо їх ліквідації;
- план ліквідації аварій (надзвичайних ситуацій), в якому зазначаються всі можливі аварії, визначаються дії посадових осіб і працівників підприємства під час їх виникнення, обов'язки працівників професійних аварійно-рятувальних служб.

До аварій техногенного характеру належать аварії на транспорті, вибухи, пожежі, аварії з викидом сильнодіючих отруйних, радіоактивних, біологічно небезпечних та інших забруднюючих речовин, раптове руйнування обладнання, споруд тощо.

Аварії за наслідками поділяють на дві категорії:

I — аварії, внаслідок яких:

- загинуло 5 чи травмовано 10 і більше осіб;
- стався викид отруйних, радіоактивних, біологічно небезпечних та інших забруднюючих речовин за межі санітарно-захисної зони підприємства;
- збільшилася концентрація забруднюючих речовин у навко лишньому природному середовищі більш як у 10 разів;
- зруйновано будівлі, споруди чи основні конструкції об'єкта, що створило загрозу для життя і здоров'я значної кількості працівників підприємства чи населення;

II - аварії, внаслідок яких:

- загинуло до 5 чи травмовано від 4 до 10 осіб;
- зруйновано будівлі, споруди чи основні конструкції об'єкта, що створило загрозу для життя і здоров'я працівникам цеху, ділянки з кількістю працівників 100 осіб і більше.

Випадки порушення технологічних процесів, роботи устаткування, тимчасової ділянки виробництва внаслідок спрацювання автоматичних захисних блокувань та інші локальні порушення у роботі цехів, ділянок тощо, які не належать до категорійних аварій, розслідуються відповідно до вимог законодавства. На рис. 2.13 наведена схема повідомлення про аварію.

Розслідування аварій із нещасними випадками проводиться відповідними комісіями, як наведено вище (підрозд. 2.9.2), а без нещасних випадків — комісіями з розслідування, що утворюються:

- у разі аварій I категорії — наказом центрального органу виконавчої влади чи розпорядженням місцевої держадміністрації (наприклад області) за узгодженням із МНС і відповідними органами Державного нагляду за охороною праці;
- у разі аварій II категорії - наказом керівника органу, до сфери управління якого належить підприємство (наприклад міністерство), чи розпорядженням районної держадміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування (узгодження аналогічні).

Комісія з розслідування (голова комісії — представник органу, до сфери управління якого належить підприємство, місцевого органу виконавчої влади або представник органу Державного нагляду за охороною праці чи МНС) протягом десяти робочих днів встановлює характер аварії, з'ясовує обставини, встановлює факти порушення вимог законодавства та нормативних актів, встановлює винних, складає акт за формою Н-5, намічає заходи щодо ліквідації наслідків та запобігання подібним аваріям.

Матеріали розслідування аварії включають такі ж документи, що і при спеціальному розслідуванні нещасних випадків, а також доповідну записку про роботу аварійно-рятувальних формувань або підрозділів державної пожежної охорони, якщо вони залучалися до ліквідації аварії.

В акті спеціального розслідування нещасного випадку, який стався внаслідок аварії, зазначається її категорія та розмір заподіяної матеріальної шкоди. Роботодавець видає наказ, який затверджує заходи щодо запобігання подібним аваріям і притягає до відповідальності працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Матеріали розслідування аварії надсилаються в прокуратуру та органам, представники яких брали участь у розслідуванні.

Перший примірник акта розслідування аварії, внаслідок якої не сталося нещасного випадку, зберігається на підприємстві до завершення термінів здійснення заходів, визначених комісією з розслідування, але не менше двох років.

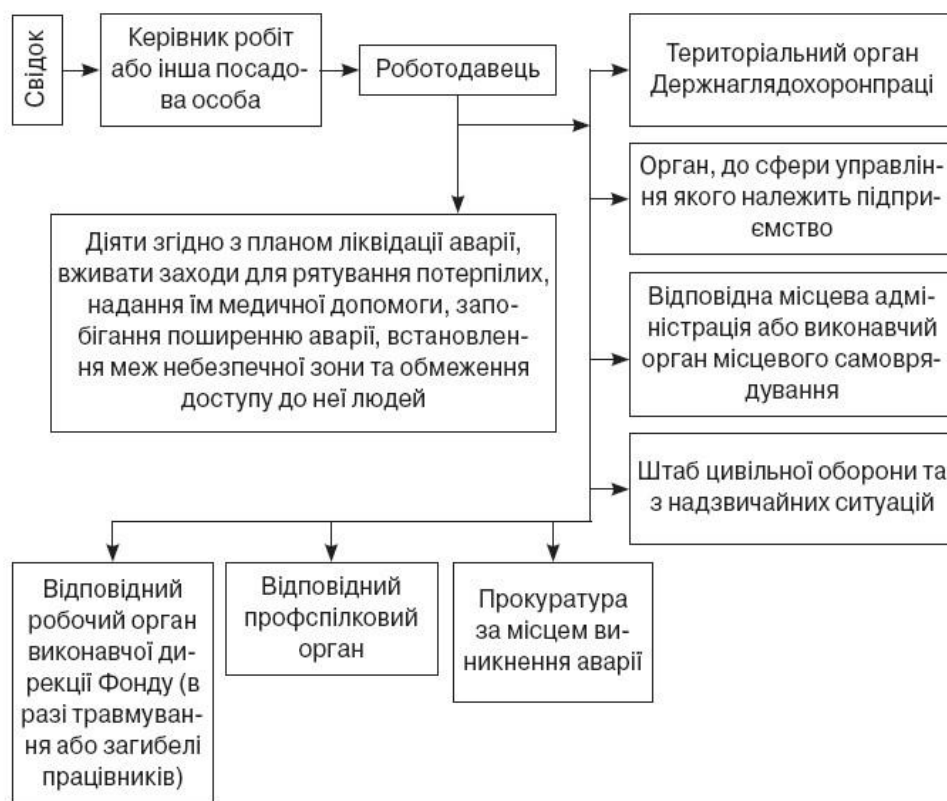

Рис. 2. Схема повідомлення про аварію

Облік аварій I та 77 категорій ведуть підприємства і відповідні органи державного управління та нагляду за охороною праці.

Контроль і нагляд за своєчасним об'єктивним розслідуванням, документальним оформленням та обліком аварій, здійсненням заходів щодо усунення їх причин покладається на органи державного управління та нагляду за охороною праці.

Роботодавець і посадові особи, які проводили розслідування нещасних випадків, профзахворювань та аварій несуть відповідальність згідно із законодавством за своєчасне та об'єктивне їх розслідування та обґрунтованість ухвалених угод.

2.9.4. Страховий ризик і страховий випадок

Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне страхування від нещасних випадків на виробництві і профзахворювань, що призвели до втрати працездатності» *страховий ризик - обставини, внаслідок яких може виникнути страховий випадок.*

Страховий випадок — це нещасний випадок на виробництві чи професійне захворювання, що заподіяло застрахованому працівнику професійно зумовлену фізичну або психічну травму при виконанні трудових обов'язків у результаті професійної діяльності, з настанням яких виникає право застрахованої особи на одержання матеріального забезпечення і (або) соціальних послуг.

Професійне захворювання вважається страховим випадком також при встановленні або його виявленні в період, коли потерпілий не перебуває у виробничих відносинах із підприємством, на якому він захворів.

Нещасний випадок чи професійне захворювання, що відбулися внаслідок порушення нормативних актів з охорони праці застрахованим, також є страховим випадком.

Порушення правил охорони праці застрахованим, що призвело до нещасного випадку чи професійного захворювання, не звільняє страховика від виконання зобов'язань перед потерпілим. Але в цих випадках сума страхових виплат потерпілому може бути зменшена до 50%.

Підставою для сплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної і соціальної реабілітації, а також для страхових виплат є *акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання* (отруєння) у встановлених нормах.

5. Причини виробничого травматизму

Для аналізу і профілактики травматизму важливе значення має класифікація причин. При цьому необхідно враховувати комплекс факторів, що визначають безпечні та нешкідливі умови праці на виробництві.

При встановленні причин нещасного випадку зазначаються і кодуються три групи причин відповідно до класифікатора:

I — *технічні*:

- конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність засобів виробництва;
- конструктивні недоліки, недосконалість, недостатня надійність транспортних засобів;
- неякісна розробка або відсутність проектної документації на будівництво, реконструкцію виробничих об'єктів, будівель, споруд, обладнання тощо;
- неякісне виконання будівельних робіт;
- недосконалість, невідповідність вимогам безпеки технологічного процесу;
- незадовільний технічний стан:
 - виробничих об'єктів, будинків, споруд, території;
 - засобів виробництва;
 - транспортних засобів;
- незадовільний стан виробничого середовища (несприятливі метеорологічні умови, підвищена концентрація шкідливих речовин у повітрі робочої зони; наявність шкідливих опромінь (випромінювань); незадовільна освітленість, підвищений рівень шуму і вібрації та ін.);

II — *організаційні* (що залежать від рівня організації праці на виробництві та діяльності самої людини):

- незадовільне функціонування, недосконалість або відсутність системи управління охороною праці;
- недоліки під час навчання безпечним прийомам праці, у тому числі:
 - відсутність або неякісне проведення інструктажу;
 - допуск до роботи без навчання та перевірки знань з охорони праці;
- неякісна розробка, недосконалість інструкцій з охорони праці або їх відсутність;
- відсутність у посадових інструкціях функціональних обов'язків з питань охорони праці;

- порушення режиму праці та відпочинку;
- відсутність або неякісне проведення медичного обстеження (професійного відбору);
- невикористання засобів індивідуального захисту через незабезпеченість ними;
- виконання робіт із відключеними, несправними засобами колективного захисту, системами сигналізації, вентиляції, освітлення тощо;
- залучення до роботи працівників не за спеціальністю (професією);
- порушення технологічного процесу;
- порушення вимог безпеки під час експлуатації транспортних засобів;
- порушення правил дорожнього руху;
- незастосування засобів колективного захисту (за їх наявності);
- незастосування засобів індивідуального захисту (за їх наявності);
- порушення трудової і виробничої дисципліни, в тому числі:
 - невиконання посадових обов'язків;
 - невиконання вимог інструкцій з охорони праці;

III — *психофізіологічні* (пов'язані з несприятливою особливістю людського фактора; невідповідність анатомо-фізіологічних і психологічних особливостей організму людини умовам праці):

- алкогольне, наркотичне сп'яніння, токсикологічне отруєння;
- незадовільні фізичні дані або стан здоров'я;
- незадовільний психологічний клімат у колективі;
- травмування внаслідок протиправних дій інших осіб, інші причини.

Серед причин, не внесених у класифікатор, слід також враховувати *соціальні причини*, зумовлені станом особистості в певний момент, якостями особистості:

- недостатня ефективність норм трудового права;
- побутові умови;
- рівень доходу в родині;
- рівень освіти;
- належність до тих чи інших соціальних верств тощо.

При розгляді нещасного випадку зазначається основна причина і супутня. Як свідчать статистичні дані, психофізіологічним (людським) факторам приділяється другорядна (супутня) роль, незважаючи на те, що, як свідчить міжнародна статистика, через вину людини відбувається близько 90% нещасних випадків. Це пояснюється недосконалістю об'єктивних методів оцінки впливу цих причин на виникнення нещасного випадку.

При з'ясуванні причин професійного захворювання зазначаються виробничі фактори, які призвели до захворювання:

- запиленість повітря робочої зони (концентрація пилу);
- загазованість повітря робочої зони шкідливими речовинами (концентрація речовин та їхня гранично допустима концентрація);
- підвищені та знижені температури, температура поверхні устаткування, матеріалів, повітря робочої зони;
- рівень шуму, загальної та локальної вібрації;
- рівень інфразвукового коливання, ультразвуку;
- рівень електромагнітного випромінювання;
- рівень вологості та швидкості руху повітря;
- рівень іонізуючого випромінювання;
- рівень фізичного перевантаження (параметри, ступінь, важкість роботи), %;
- інші виробничі фактори за *гігієнічною класифікацією праці*.

Аналіз виробничого травматизму за запропонованою класифікацією дає змогу вирішувати задачі профілактики нещасних випадків і професійних захворювань у тісному взаємозв'язку з іншими задачами управління і виробництва.

6. Методи аналізу виробничого травматизму

Аналіз виробничого травматизму проводиться з метою встановлення закономірностей виникнення травм на виробництві та розробки ефективних профілактичних заходів.

У процесі аналізу травматизму мають бути з'ясовані причини нещасних випадків і розроблені заходи щодо їх попередження.

Для аналізу виробничого травматизму застосовують *чотири основних методи: статистичний, монографічний, економічний, метод фізичного і математичного моделювання.*

Статистичний метод ґрунтується на вивченні причин травматизму за документами, що реєструють нещасні випадки (акти за формою Н-1, листки тимчасової непрацездатності), за певний період часу (квартал, півріччя, рік); у випадку професійних захворювань аналізуються дані карт обліку професійних захворювань за формою П-5, які складаються на підставі актів розслідування випадків профзахворювань.

Цей метод створює можливість визначити порівняльну динаміку травматизму за окремими галузями, підприємствами, цехами, ділянками одного підприємства і виявити закономірності чи ділянки зниження або підвищення рівня травматизму. Для оцінки рівнів травматизму користуються відносними показниками (коефіцієнтами) частоти, важкості і втрат.

За *коефіцієнт частоти* травматизму $K_{\text{ч}}$ береться кількість нещасних випадків, що припадають на тисячу працівників за певний період:

$$K_{\text{ч}} = (T/P) \times 1000,$$

де T — число нещасних випадків за звітний період (за винятком важких та смертельних); P — середньооблікова кількість працівників за той же період.

Коефіцієнт важкості травматизму $K_{\text{т}}$ характеризує середня кількість днів непрацездатності, що припадають на один нещасний випадок:

$$K_{\text{т}} = D/T$$

де D — сумарна кількість днів непрацездатності за всіма нещасними випадками за звітний період.

За *коефіцієнт втрат* $K_{\text{в}}$ (показник загального травматизму) береться кількість людиноднів непрацездатності, що припадають на 1000 працівників. У ці показники не включаються групові та смертельні нещасні випадки:

$$K_{\text{в}} = K_{\text{ч}} \cdot K_{\text{т}} = (D/T) \times 1000. \quad (2.13)$$

Зміна *коефіцієнтів частоти, важкості і втрат* протягом ряду періодів характеризує *динаміку промислового травматизму й ефективність заходів* щодо попередження травматизму.

При *поглибленому* статистичному аналізі травматизму, крім виявлення причин травматизму, робиться також аналіз нещасних випадків за джерелами і характером впливу на організм; за видами робіт чи виробничими операціями; за характером травм; аналізуються відомості про потерпілих (професія, стаж, стать, вік), дані про час події (місяць, година робочого дня, зміна). Отримана інформація орієнтує дослідників щодо небезпеки виробничої обстановки та питань розробки індивідуальних захисних засобів, дає змогу вжити попереджувальні заходи.

До різновидів статистичного аналізу відносять груповий і топографічний. Груповий метод аналізу травматизму ґрунтується на повторюваності нещасних випадків незалежно від тяжкості ушкоджень. Наявний матеріал розслідування розподіляється за групами з метою виявлення найчастіше повторюваних випадків (однакових за обставинами). Нещасні випадки групуються за окремими однорідними ознаками: видом робіт, обладнанням, кваліфікацією, спеціальністю, віком потерпілого, причинами нещасних випадків тощо.

Топографічний метод полягає у вивченні причин нещасних випадків щодо місця їх виникнення; ці місця систематично наносяться умовними знаками на плани ділянки, цеху, підприємства. Метод дає наочне уявлення про місця зосередження травматизму, які

потребують відповідних профілактичних заходів. Статистичні методи дослідження дають загальну картину стану травматизму, установлюють його динаміку, виявляють певні залежності, але при цьому не вивчаються поглиблено умови, в яких стався нещасний випадок.

Монографічний метод включає детальне дослідження всього комплексу умов, у яких стався нещасний випадок: процеси, устаткування, матеріали, захисні засоби, умови виробничої обстановки та ін. У результаті дослідження виявляються не тільки причини нещасних випадків, а й приховані (потенційні) небезпечні та шкідливі фактори, що можуть призвести до травматизму.

Економічний метод полягає у визначенні економічного збитку від виробничого травматизму, а також в оцінці ефективності витрат, що спрямовані на попередження нещасних випадків, з метою оптимального розподілу коштів на заходи щодо охорони праці.

Метод фізичного і математичного моделювання застосовується на складних зразках техніки.

Поряд із традиційними методами аналізу травматизму молено відзначити деякі нові напрямки, характерні для дослідження умов безпеки праці та попередження травматизму:

- *комплекс методів математичної статистики*, наприклад, методи дисперсійного і кореляційного аналізу;
- *метод наукового прогнозування безпеки праці*. Він служить для ймовірнісної оцінки динаміки травматизму, передбачення утворення несприятливих факторів у нових виробництвах чи техно логіях і розробки для них відповідних вимог техніки безпеки;
- *розробка автоматизованих систем оперативного обліку* і попередження травматизму, що мають стати однією з ланок автоматизованої системи управління охороною праці;
- *розробка методик комплексної оцінки безпеки технологічних процесів та устаткування на стадії їх проектування, виготовлення й експлуатації*;
- *ергономічний метод*, що ґрунтується на комплексному вивченні систем «людина — машина — виробниче середовище» (ЛМС) з урахуванням функціональних можливостей людини у процесі праці;
- *детерміністичні методи*, які створюють можливість виявити об'єктивний закономірний взаємозв'язок умов праці й існуючу зумовленість випадків травматизму (наприклад, метод мережного моделювання застосовується при аналізі випадків травматизму, що стали результатом дії кількох факторів; методи спостережень, анкетування встановлюють в основному причини психофізіологічного характеру; метод експертних оцінок дає змогу дійти висновків на підставі узагальненого досвіду та інтуїції фахівців, що займаються питаннями охорони праці). Для оперативного обліку та обробки інформації про травматизм і профзахворювання можуть бути використані ручні і машинні системи (ПЕОМ).

Прогнозування травматизму здійснюється звичайно з використанням статистичних даних щодо $K_{\text{ч}}$, $K_{\text{т}}$, $K_{\text{в}}$ за кілька років роботи, це створює можливість екстраполювати криву, що описує застосування зазначених показників, на найближчий календарний період. Прогнозування травматизму і професійних захворювань, а також динаміки зміни умов праці є однією з основ створення систем управління (менеджменту) охороною праці (СУОП).

Методи прогнозування помилок людини. Ці методи ґрунтуються на класичному аналізі, що містить у собі наступні етапи:

- складання переліку основних відмов системи ЛМС;
- складання переліку й аналізу дій людини;
- оцінювання частоти помилок людини;
- визначення впливу частоти помилок людини на інтенсивність відмов розглянутої системи;

- вироблення рекомендацій, внесення необхідних змін у розглянуту систему і обчислення нових значень інтенсивності відмов.

Надійність людини в системі «людина — машина — виробниче середовище» відіграє дуже важливу роль. Але в розглянутих причинах невиконання завдання враховуються не тільки помилки, а й безпомилкові дії, які, проте, призведуть до катастрофи або аварії в силу тих чи інших обставин. При розгляді причин окремо слід звернути увагу на технічні причини, які, здавалося б, до людини стосунку не мають. Надійність машини визначається її справним станом, за яким наглядає людина. Якщо людина в силу своєї некомпетентності чи безвідповідальності доводить технічний стан машини до такого, що супроводжується виходом машини з ладу, то першою причиною виходу машини з ладу буде ненадійність людини як фахівця, що обслуговує машину, а потім — технічна несправність. Ризик виходу машини з ладу в цьому випадку є перш за все функцією діяльності людини. Більш докладно ці питання розглядаються в курсі «Безпека життєдіяльності».

Метод дерева несправностей застосовується при аналізі складних систем. Загальна процедура аналізу дерева несправностей полягає у виконанні наступних етапів:

- визначення небажаної (завершальної) події в розглянутій системі;
- ретельне вивчення можливої поведінки і передбачуваного режиму використання системи;
- визначення функціональних властивостей подій вищого рівня для з'ясування причин тих чи інших несправностей системи і проведення більш глибокого аналізу поведінки системи з метою виявлення логічного взаємозв'язку подій нижчого рівня, здатних призвести до відмови системи;
- побудова дерева несправностей для логічно пов'язаних подій на вході. Ці події мають визначатися в термінах ідентифікованих незалежних первинних відмов.

Щоб одержати кількісні результати для завершальної небажаної події дерева, необхідно задати ймовірність відмови, коефіцієнт готовності, інтенсивність відмов та інші показники, які характеризують первинні події, за умови, що події дерева несправностей не є надлишковими.

Більш точний і систематичний аналіз передбачає виконання таких процедур, як: 1) визначення границь системи; 2) побудова дерева несправностей; 3) якісна оцінка; 4) кількісна оцінка.

Приклад. Потрібно побудувати дерево несправностей для простої системи — освітлення робочого місця, у якій є вимикач та електрична лампочка (рис. 2.14). Вважається, що відмова вимикача полягає лише в тому, що він замикається, а завершальною подією є відсутність освітлення в кімнаті. Основними, або первинними, подіями дерева несправностей є: 1) відмова джерела живлення E_1 ; 2) відмова запобіжника E_2 ; 3) відмова вимикача E_3 ; 4) перегорання лампочки E_4 . При аналізі дерево несправностей показує, що первинні події - це входи схем ЧИ: при настанні коленої з чотирьох первинних подій E_1, E_2, E_3, E_4 здійснюється завершальна подія (відсутність світла у робочому приміщенні).

Переваги і хиби методу дерева несправностей такі. Метод дає уявлення про поведінку системи, але потребує від фахівців глибокого розуміння системи і конкретного розгляду щоразу тільки однієї певної відмови; допомагає дедуктивно виявляти відмови; дає конструкторам, користувачам і керівникам можливе наочне обґрунтування конструктивних змін та аналізу компромісних рішень; створює можливість виконувати кількісний і якісний аналіз надійності; полегшує аналіз надійності складних систем. Але найголовніша його перевага — це те, що він розвиває навички логічного мислення, що дуже необхідно в практичній діяльності фахівців будь-якого рівня і роду занять.

Метод дуже добре себе зарекомендував при розслідуванні нещасних випадків, коли необхідно розглянути складне нагромадження різних причин у часі. Приклади використання цього методу при розслідуванні наведені у практикумі з «Охорони праці».

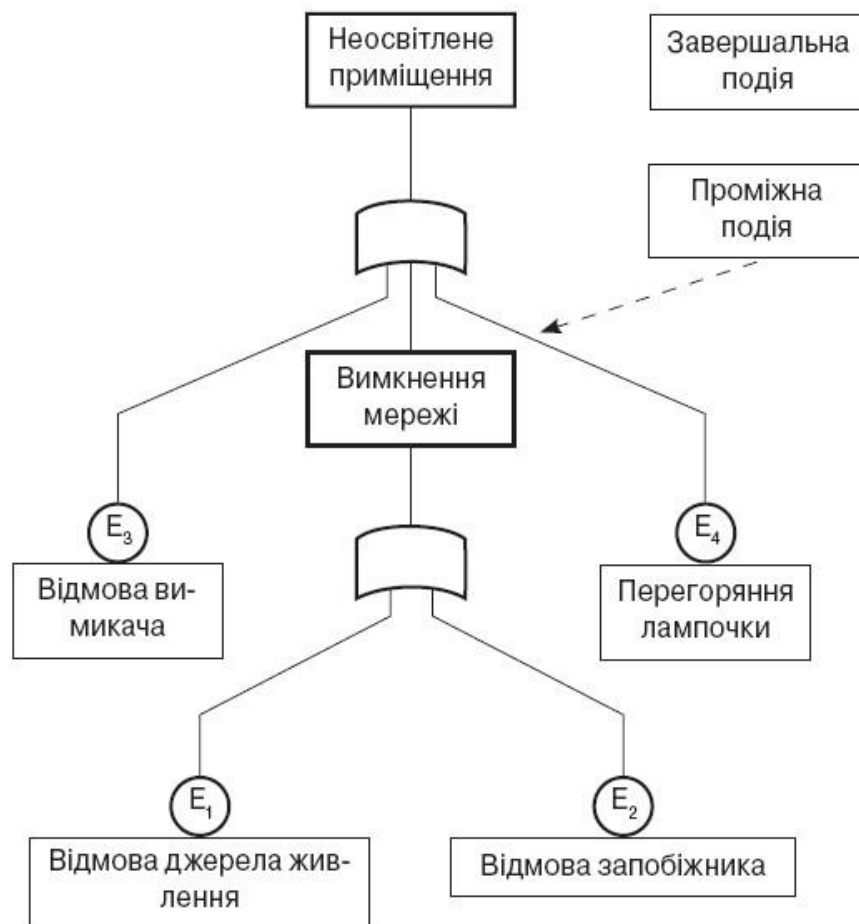

Рис. 3. Приклад побудування дерева несправності для лампочки, що перегоріла

Лекція №4. Спеціальне розслідування нещасних випадків.

План.

1. Спеціальне розслідування нещасних випадків на виробництві
2. Спеціальне розслідування нещасних випадків в органах і підрозділах МНС

Література:

8. Закон України «Про охорону праці». В редакції Закону N229-IV (229-15) від 21.11.2002, Відомості Верховної Ради, 2003, N 2, ст.10.
9. Рекомендації щодо побудови системи управління охороною праці на виробництві. Затверджено Наказом МНС України 27.06.2006 N 398
10. Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України (частина перша для державної пожежної охорони), затверджені наказом МНС України від 07.05.2007 №312.
11. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві (НПАОП 0.00-6.02-04), затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 25.08.04 №1112.
12. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001 р. N 270
13. Інструкція про порядок розслідування, ведення обліку нещасних випадків в органах і підрозділах Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у

справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Затверджена
Наказом МНС України від 18.08.2006 N 540

1. Спеціальне розслідування нещасних випадків на виробництві

Спеціальному розслідуванню підлягають:

нещасні випадки із смертельними наслідками;
групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше працівниками,
незалежно від ступеня тяжкості ушкодження їх здоров'я;
випадки смерті працівників на підприємстві;
випадки зникнення працівників під час виконання трудових (посадових) обов'язків;
нещасні випадки з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю
потерпілого (за рішенням органів Держнаглядохоронпраці).

Віднесення нещасних випадків до таких, що спричинили тяжкі наслідки, у тому
числі до нещасних випадків з можливою інвалідністю потерпілого, здійснюється
відповідно до Класифікатора розподілу травм за ступенем тяжкості, що затверджується
МОЗ.

Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок із смертельним наслідком,
нещасний випадок з тяжким наслідком, випадок смерті працівника на підприємстві, а
також випадок зникнення працівника під час виконання ним трудових (посадових)
обов'язків роботодавець зобов'язаний негайно передати з використанням засобів зв'язку
повідомлення за формою згідно з додатком 9:

територіальному органу Держнаглядохоронпраці за місцезнаходженням
підприємства;
органу прокуратури за місцем настання нещасного випадку;
робочому органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства;
органу, до сфери управління якого належить підприємство (у разі його
відсутності — місцевій держадміністрації);
установі державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує
підприємство, — у разі гострих професійних захворювань (отруень);
первинній організації профспілки, членом якої є потерпілий;
органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій за місцем
настання нещасного випадку та іншим органам (у разі потреби).

Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок із смертельним наслідком,
нещасний випадок, що спричинив тяжкі наслідки, а також про випадок смерті або
зникнення під час виконання робіт особи, яка забезпечує себе роботою самостійно,
робочий орган виконавчої дирекції Фонду зобов'язаний негайно передати з
використанням засобів зв'язку повідомлення за формою згідно з додатком 9:

територіальному органу Держнаглядохоронпраці за місцем настання нещасного
випадку;
органу прокуратури за місцем настання нещасного випадку;
місцевій держадміністрації;
установі державної санітарно-епідеміологічної служби за місцем настання
нещасного випадку — у разі гострих професійних захворювань (отруень);
органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та іншим
органам (у разі потреби).

Зазначені у цьому пункті органи (організації) повідомляють про нещасний випадок
органи (організації) вищого рівня.

Повідомлення надсилається також у разі, коли смерть потерпілого настала внаслідок
нещасного випадку, що стався раніше. Спеціальне розслідування такого випадку
здійснюється в установленому порядку з використанням матеріалів раніше проведеного
розслідування.

Спеціальне розслідування нещасного випадку (крім групового нещасного випадку, під час якого загинуло 5 і більше осіб або травмовано 10 і більше осіб) проводиться комісією із спеціального розслідування нещасного випадку (далі — спеціальна комісія), що призначається наказом керівника територіального органу Держнаглядохоронпраці за місцезнаходженням підприємства або за місцем настання нещасного випадку, якщо він стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, чи внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, за погодженням з органами, представники яких входять до її складу.

До складу спеціальної комісії включаються:

- посадова особа територіального органу Держнаглядохоронпраці (голова комісії);
- представник робочого органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства або за місцем настання нещасного випадку, якщо він стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, чи внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;
- представник органу, до сфери управління якого належить підприємство, а у разі його відсутності — місцевій держадміністрації, якщо нещасний випадок стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, чи внаслідок дорожньо-транспортної пригоди;
- керівник (спеціаліст) служби охорони праці підприємства або інший представник роботодавця;
- представник первинної організації профспілки підприємства, членом якої є потерпілий, або уповноважена найманими працівниками особа з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки;
- представник профспілкового органу вищого рівня;
- представник установи державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, або такої установи за місцем настання нещасного випадку, якщо він стався з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, — у разі розслідування випадку гострого професійного захворювання (отруєння);
- представник інспекції державного технічного нагляду Мінагрополітики — якщо нещасний випадок стався під час експлуатації зареєстрованих в інспекції сільськогосподарських машин (трактори, самохідні шасі, самохідні сільськогосподарські, дорожньо-будівельні і меліоративні машини, тракторні причепа, обладнання тваринницьких ферм, посівні та збиральні машини).

Залежно від кількості загиблих, характеру і можливих наслідків аварії до складу спеціальної комісії можуть бути включені спеціалісти органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, представники органів охорони здоров'я та інших органів.

Потерпілий або особа, яка представляє його інтереси, не включається до складу спеціальної комісії, але має право брати участь у засіданнях комісії, висловлювати свої пропозиції, додавати до матеріалів розслідування документи, що стосуються нещасного випадку, викладати особисту думку щодо обставин і причин нещасного випадку та одержувати від голови комісії інформацію про хід проведення розслідування.

Роботодавець (якщо постраждав роботодавець — орган, до сфери управління якого належить підприємство, а у разі його відсутності — місцева держадміністрація або виконавчий орган місцевого самоврядування) зобов'язаний забезпечити належні умови і сприяти роботі спеціальної комісії.

Члени спеціальної комісії мають право одержувати письмові та усні пояснення від роботодавця, посадових осіб, працівників підприємства, а також проводити опитування потерпілих та інших осіб — свідків нещасного випадку.

Спеціальне розслідування **групового нещасного випадку, під час якого загинуло 5 і більше осіб або травмовано 10 і більше осіб**, проводиться спеціальною комісією, яка призначається наказом Держнаглядохоронпраці. До складу цієї комісії включаються

керівники Держнаглядохоронпраці, органу, до сфери управління якого належить підприємство, місцевого органу виконавчої влади, виконавчої дирекції Фонду, галузевого або територіального об'єднання профспілок, роботодавця, представники первинних організацій профспілок, членами яких є потерпілі, або уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, якщо потерпілі не є членами профспілок, відповідного органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій (у разі необхідності), органів охорони здоров'я та інших органів.

Спеціальне розслідування групового нещасного випадку, під час якого загинуло від 2 до 4 осіб, проводиться спеціальною комісією, яка призначається наказом Держнаглядохоронпраці або за його дорученням наказом територіального органу Держнаглядохоронпраці і до складу якої входять представники органів, зазначених в абзацах третьому — десятому пункту 42 цього Порядку, за погодженням з цими органами. Залежно від кількості загиблих, характеру і можливих наслідків аварії, причетності кількох підприємств склад спеціальної комісії може бути доповнено представниками інших підприємств, установ і організацій.

У разі коли Кабінетом Міністрів України прийнято спеціальне рішення щодо утворення комісії з розслідування групового нещасного випадку (аварії, що призвела до нещасних випадків), головою спеціальної комісії призначається посадова особа Держнаглядохоронпраці, яка входить до складу комісії, утвореної Кабінетом Міністрів України.

Спеціальне розслідування нещасного випадку проводиться **протягом 10 робочих днів**. У разі необхідності строк спеціального розслідування може бути продовжений органом, який призначив спеціальну комісію.

Спеціальна комісія зобов'язана:

- обстежити місце, де стався нещасний випадок, одержати письмові чи усні пояснення від роботодавця і його представників, посадових осіб, працівників підприємства, потерпілого, якщо це можливо, опитати інших осіб — свідків нещасного випадку та осіб, причетних до нього;
- визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;
- з'ясувати обставини і причини нещасного випадку;
- визначити, чи пов'язаний цей випадок з виробництвом;
- установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, а також розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам;
- зустрітися з потерпілими або членами їх сімей чи особами, які представляють їх інтереси, з метою розгляду питань щодо розв'язання соціальних проблем, які виникли внаслідок нещасного випадку, внесення пропозицій щодо їх розв'язання відповідним органам, а також дати потерпілим (членам їх сімей, особам, які представляють інтереси потерпілих) роз'яснення щодо їх прав у зв'язку з настанням нещасного випадку.

Під час спеціального розслідування роботодавець зобов'язаний:

- зробити у разі необхідності фотознімки місця, де стався нещасний випадок, пошкоджених об'єктів, машин, механізмів, устаткування, інструменту, а також надати спеціальній комісії технічну документацію та інші необхідні матеріали;
- створити належні умови для роботи спеціальної комісії, забезпечити її для цілей розслідування транспортними засобами, засобами зв'язку, службовими приміщеннями;
- організувати у разі розслідування випадків гострого професійного захворювання (отруєння) медичне обстеження працівників відповідної дільниці підприємства;
- забезпечити проведення необхідних лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи тощо;

- організувати друкування, тиражування і оформлення в необхідній кількості матеріалів спеціального розслідування, передбачених пунктом 54 цього Порядку.

За результатами спеціального розслідування складаються акт форми Н-5, акт форми Н-1 стосовно кожного потерпілого, нещасний випадок з яким визнано таким, що пов'язаний з виробництвом, або форми НПВ в іншому випадку, карта форми П-5 стосовно кожного потерпілого у разі настання гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом, а також оформляються інші матеріали спеціального розслідування, передбачені пунктами 54 і 55 цього Порядку.

Кількість примірників акта форми Н-5, акта форми Н-1 (або форми НПВ), карти форми П-5 визначається залежно від кількості потерпілих та органів, яким зазначені документи надсилаються відповідно до пунктів 56 і 57 Порядку.

В акті спеціального розслідування нещасного випадку, який стався внаслідок аварії, зазначається її категорія.

Примірники актів форми Н-5, форми Н-1 (або форми НПВ) підписуються головою і всіма членами спеціальної комісії протягом п'яти днів після оформлення матеріалів спеціального розслідування. У разі незгоди із змістом акта форми Н-5, форми Н-1 (або форми НПВ) член комісії письмово викладає окрему думку, яка додається до акта і є його невід'ємною частиною, про що зазначається в акті форми Н-5.

До матеріалів спеціального розслідування належать:

- копія рішення Кабінету Міністрів України про створення комісії з розслідування групового нещасного випадку (аварії з потерпілими), якщо воно приймалось;
- копія наказу органу Держнаглядохоронпраці або Держатомрегулювання про призначення спеціальної комісії;
- примірник акта форми Н-5;
- примірник акта форми Н-1 (або форми НПВ) стосовно кожного потерпілого, примірник карти форми П-5 стосовно кожного потерпілого у разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння), пов'язаного з виробництвом;
- протокол огляду місця, де стався нещасний випадок, згідно з додатком 10;
- ескіз місця, де стався нещасний випадок, згідно з додатком 11, необхідні плани, схеми, фотознімки такого місця, пошкоджених об'єктів, машин, механізмів, устаткування, інструменту тощо;
- висновок експертної комісії, якщо вона утворювалася, та висновок експертизи (науково-технічної, медичної тощо), якщо вона проводилася;
- медичний висновок про причини смерті або характер і ступінь тяжкості травми потерпілого, а також про стан алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння;
- висновок лікувально-профілактичного закладу про розслідування випадків виявлення гострих професійних захворювань (отруєнь), результати санітарно-гігієнічних досліджень факторів виробничого середовища і трудового процесу, проведених установами, організаціями, лабораторіями, яким надано право проводити такі дослідження (у разі їх проведення);
- протоколи рішень спеціальної комісії про розподіл функцій між членами цієї комісії та про призначення експертної комісії;
- протоколи опитування та пояснювальні записки потерпілих, свідків та інших осіб, причетних до нещасного випадку, згідно з додатком 12;
- копії документів про проходження потерпілим навчання та інструктажів з охорони праці;
- витяги із законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці, вимоги яких були порушені;
- копії приписів, протоколів про адміністративні правопорушення, що стосуються нещасного випадку, виданих роботодавцеві посадовими особами органів державного

нагляду за охороною праці до настання нещасного випадку і під час його розслідування;

- довідка про матеріальну шкоду, заподіяну внаслідок настання нещасного випадку, та надання потерпілому чи членам його сім'ї матеріальної допомоги.

Роботодавець у п'ятиденний строк після затвердження акта форми Н-5 зобов'язаний:

- видати наказ про виконання запропонованих спеціальною комісією заходів та запобігання виникненню подібних випадків, який обов'язково додається до матеріалів спеціального розслідування, а також притягнути згідно із законодавством до відповідальності працівників, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, посадових (робочих) інструкцій. Про виконання запропонованих заходів роботодавець повідомляє у письмовій формі органи, які брали участь у розслідуванні, у зазначені в акті форми Н-5 строки;
- надіслати за рахунок підприємства копії матеріалів, зазначених у пунктах 54 і 55 цього Порядку, органам прокуратури, іншим органам, представники яких брали участь у спеціальному розслідуванні, Держнаглядохоронпраці, Національному науково-дослідному інституту охорони праці, виконавчій дирекції Фонду, а у разі розслідування випадків виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) — також установі державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує підприємство, працівником якого є потерпілий.

Примірник затвердженого акта форми Н-5 разом з примірником затвердженого акта форми Н-1 (або форми НПВ), примірником карти форми П-5 — у разі гострого професійного захворювання (отруєння) надсилається:

потерпілому, членам його сім'ї або особі, яка представляє його інтереси;

робочому органу виконавчої дирекції Фонду за місцезнаходженням підприємства;

територіальному органу Держнаглядохоронпраці за місцезнаходженням підприємства.

Примірник матеріалів спеціального розслідування залишається на підприємстві та зберігається відповідно до пункту 24 цього Порядку.

2. Спеціальне розслідування нещасних випадків в органах і підрозділах МНС

Спеціальному розслідуванню підлягають:

- нещасні випадки зі смертельним наслідком;
- групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше особами, незалежно від тяжкості ушкодження їх здоров'я;
- випадки смерті осіб в органі і підрозділі МНС України;
- випадки зникнення осіб під час виконання службових обов'язків;
- нещасні випадки з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого.

Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок із смертельним наслідком, нещасний випадок з тяжким наслідком, а також випадок зникнення особи під час виконання службових обов'язків керівник органу і підрозділу МНС України зобов'язаний негайно передати з використанням засобів зв'язку повідомлення про нещасний випадок за формою згідно з додатком 6:

- за підпорядкованістю в установленому в органах і підрозділах МНС України порядку надання позачергових донесень;
- Сектору з охорони праці центрального апарату МНС України;
- органу прокуратури за місцем виникнення нещасного випадку;

- установі державної санітарно-епідеміологічної служби, яка обслуговує орган і підрозділ МНС України, — у разі гострих професійних захворювань (отруєнь).

Повідомлення про нещасний випадок надсилається також у разі, коли смерть потерпілого настала внаслідок нещасного випадку, що стався раніше. Спеціальне розслідування такого випадку здійснюється у встановленому порядку з використанням матеріалів раніше проведеного розслідування.

Спеціальне розслідування нещасного випадку проводиться комісією із спеціального розслідування нещасного випадку (далі — спеціальна комісія), що призначається наказом керівника органу і підрозділу МНС України.

До складу спеціальної комісії включаються:

- керівник (спеціаліст) служби охорони праці або посадова особа, на яку покладено наказом керівника виконання функцій спеціаліста з питань охорони праці органу і підрозділу МНС України, до сфери управління якого належить підрозділ, де стався нещасний випадок;
- представник органу і підрозділу МНС України, до сфери управління якого належить підрозділ, де стався нещасний випадок;
- керівник (безпосередній або прямий начальник) структурного підрозділу, де працює потерпілий;
- представник підрозділу роботи з персоналом, у якому стався нещасний випадок;
- представник установи державної СЕС у разі розслідування випадку гострого професійного захворювання (отруєння);
- у разі спроби чи скоєння самогубства потерпілим — психолог;
- інші посадові особи МНС України за рішенням керівництва центрального апарату Міністерства.

При груповому нещасному випадку, коли серед постраждалих є працівник, що працює за наймом, до складу спеціальної комісії включаються, за погодженням, представник Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Залежно від конкретних умов (характеру і можливих наслідків аварії тощо) до складу спеціальної комісії можуть включатися представники інших відомств, місцевого органу виконавчої влади, профспілкових організацій, членами яких є потерпілі.

Головою спеціальної комісії призначається посадова особа за рішенням начальника органу і підрозділу МНС України.

Потерпілий або особа, яка представляє його інтереси, не включається до складу спеціальної комісії, але має право брати участь у засіданнях цієї комісії, висловлювати свої пропозиції, додавати до матеріалів розслідування документи, що стосуються нещасного випадку, викладати особисту думку щодо обставин і причин нещасного випадку та одержувати від голови спеціальної комісії інформацію про хід проведення розслідування.

Керівник органу і підрозділу МНС України, у якому стався нещасний випадок, зобов'язаний забезпечити належні умови і сприяти роботі спеціальної комісії.

Члени спеціальної комісії мають право одержувати письмові та усні пояснення від керівника, посадових осіб, працівників органу і підрозділу, а також проводити опитування потерпілих та інших осіб — свідків нещасного випадку.

Спеціальні розслідування нещасних випадків, що сталися під час катастроф, аварій та подій на транспорті, проводяться з обов'язковим використанням матеріалів з їх розслідування, складених відповідними органами в установленому порядку.

Спеціальне розслідування нещасного випадку проводиться протягом 10 робочих днів. У разі необхідності строк спеціального розслідування може бути продовжений до 3-х місяців органом і підрозділом МНС України, який призначив спеціальну комісію.

Спеціальна комісія зобов'язана:

- обстежити місце, де стався нещасний випадок, одержати письмові чи усні пояснення від керівника і його представників, посадових осіб, працівників органу і підрозділу МНС України, потерпілого, якщо це можливо, опитати інших осіб — свідків нещасного випадку та осіб, причетних до них;
- визначити відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;
- з'ясувати обставини і причини нещасного випадку;
- визначити, чи пов'язаний цей випадок з виконанням службових обов'язків;
- установити осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, а також розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам;
- зустрітися з потерпілими або членами їх сімей чи особами, які представляють їх інтереси, з метою розгляду питань щодо розв'язання соціальних проблем, які виникли внаслідок нещасного випадку, внесення пропозицій щодо їх розв'язання відповідним органам, а також дати потерпілим (членам їх сімей, особам, які представляють інтереси потерпілих) роз'яснення щодо їх прав у зв'язку з настанням нещасного випадку.

У разі необхідності проведення лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи для встановлення причини нещасного випадку та розроблення заходів щодо запобігання подібним випадкам керівник органу і підрозділу МНС України зобов'язаний за рішенням спеціальної комісії утворити експертну комісію із залученням до її роботи за рахунок коштів органу і підрозділів МНС України експертів — спеціалістів науково-дослідних, проектно-конструкторських, експертних та інших організацій.

Після ознайомлення з необхідними матеріалами, обстеження місця події та проведення лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи експертна комісія складає висновок, у якому стисло викладаються обставини, визначаються причини нещасного випадку, вказуються допущені порушення вимог нормативно-правових актів з охорони праці, а також заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам.

Під час спеціального розслідування керівник органу і підрозділу МНС України зобов'язаний:

- зробити у разі необхідності фотознімки місця, де стався нещасний випадок, пошкоджених об'єктів, машин, механізмів, устаткування, інструменту, а також надати спеціальній комісії технічну документацію та інші необхідні матеріали;
- створити належні умови для роботи спеціальної комісії, забезпечити її для проведення розслідування транспортними засобами, засобами зв'язку, службовими приміщеннями;
- організувати у разі розслідування випадків гострого професійного захворювання (отруєння) медичне обстеження особового складу;
- забезпечити проведення необхідних лабораторних досліджень, випробувань, технічних розрахунків, експертизи тощо;
- організувати друкування, тиражування та оформлення в необхідній кількості матеріалів спеціального розслідування, передбачених пунктом 3.12 цієї Інструкції.

За результатами спеціального розслідування складаються акти форми Нцз-5, форми Нцз-1 стосовно кожного потерпілого, нещасний випадок з яким визнано таким, що пов'язаний з виконанням службових обов'язків, або форми НПВцз, нещасний випадок з яким визнано таким, що не пов'язаний з виконанням службових обов'язків, а також оформляються інші матеріали спеціального розслідування, передбачені пунктами 3.12 і 3.13 цієї Інструкції.

Кількість примірників акта форми Нцз-5, акта форми Нцз-1 (або акта форми НПВцз) визначається залежно від кількості потерпілих та органів, яким зазначені документи надсилаються відповідно до пункту 3.14 цієї Інструкції.

В акті спеціального розслідування нещасного випадку, що стався внаслідок аварії, зазначається її категорія.

Необхідна кількість примірників актів форми Нцз-5, форми Нцз-1 (або форми НПВцз) підписуються головою і всіма членами спеціальної комісії протягом п'яти днів після оформлення матеріалів спеціального розслідування. У разі незгоди зі змістом актів форми Нцз-5, форми Нцз-1 (або форми НПВцз) член комісії окрему письмово викладає думку, яка додається до акта і є його невід'ємною частиною, про що зазначається в акті форми Нцз-5.

У разі зникнення особи під час виконання нею службових обов'язків з урахуванням конкретних обставин спеціальна комісія дійде висновку, що зникнення особи зумовлено настанням нещасного випадку, пов'язаного з виконанням службових обов'язків при проходженні служби, акт форми Нцз-5 з таким висновком цієї комісії видається сім'ї потерпілого або особі, яка представляє його інтереси, для звернення до суду із заявою про оголошення працівника померлим.

Після оголошення судом особи померлою орган і підрозділ МНС України, який призначив спеціальну комісію, відповідно до акта форми Нцз-5 визнає цей випадок, пов'язаний із виконанням службових обов'язків при проходженні служби, складає акт форми Нцз-1, а керівник органу і підрозділу МНС України, в якому стався цей випадок, бере на облік в установленому порядку.

3.11. Керівник органу і підрозділу МНС України, який призначив спеціальну комісію, повинен розглянути і затвердити необхідну кількість примірників актів форми Нцз-5 та форми Нцз-1 (або форми НПВцз) протягом доби після надходження матеріалів спеціального розслідування.

На вимогу потерпілого або особи, яка представляє його інтереси, голова спеціальної комісії зобов'язаний ознайомити їх з документами, що містяться в матеріалах спеціального розслідування.

До матеріалів спеціального розслідування належать:

- копія наказу органу і підрозділу МНС України про призначення спеціальної комісії;
- примірник акта форми Н-5цз;
- примірник акта форми Н-1цз (або форми НПВцз) стосовно кожного потерпілого;
- протокол огляду місця, де стався (сталася) нещасний випадок (аварія), згідно з додатком 7;
- ескіз місця, де стався (сталася) нещасний випадок (аварія), згідно з додатком 8, необхідні плани, схеми, фотознімки такого місця, пошкоджених об'єктів, машин, механізмів, устаткування, інструменту тощо;
- висновок експертної комісії, якщо вона утворювалася, та висновок експертизи (науково-технічної, медичної тощо), якщо вона проводилася;
- медичний висновок про причини смерті або характер і ступінь тяжкості травми потерпілого, а також про стан алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння;
- протоколи рішень спеціальної комісії про розподіл функцій між членами цієї комісії та про призначення експертної комісії;
- протоколи опитування потерпілого (потерпілих) та пояснювальні записки потерпілих, свідків та інших осіб, причетних до нещасного випадку (аварії), згідно з додатком 9;
- копії документів про проходження потерпілим навчання та інструктажів з охорони праці;

- витяги із законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці, вимоги яких були порушені;
- копії приписів, протоколів про адміністративні правопорушення, що стосуються нещасного випадку, видані керівнику органу і підрозділу МНС України посадовими особами органів державного нагляду за охороною праці до настання нещасного випадку і під час його розслідування;
- довідка про матеріальну шкоду, заподіяну внаслідок настання нещасного випадку, та надання потерпілому чи членам його сім'ї матеріальної допомоги.

Спеціальне розслідування випадку смерті особи під час виконання службових обов'язків проводиться з урахуванням вимог пункту 2.8 цієї Інструкції.

Матеріали спеціального розслідування випадку **смерті** особи під час виконання службових обов'язків при проходженні служби повинні містити:

- копію наказу органу і підрозділу МНС України про призначення спеціальної комісії;
- примірник акта форми Нцз-5;
- примірник акта форми Нцз-1 (або акта форми НПВцз) стосовно потерпілого;
- протокол огляду місця, де стався (сталася) нещасний випадок (аварія);
- медичний висновок про причини смерті, а також про стан алкогольного, токсичного чи наркотичного сп'яніння;
- інші документи залежно від обставин і причин цього випадку.

Керівник органу і підрозділу МНС України у **п'ятиденний строк** після затвердження акта форми Нцз-5 **зобов'язаний**:

- видати письмовий наказ про виконання запропонованих спеціальною комісією заходів та запобігання виникненню подібних випадків, копія якого обов'язково додається до матеріалів спеціального розслідування, а також притягнути згідно із законодавством до відповідальності посадових осіб, які допустили порушення вимог законодавства про охорону праці, посадових інструкцій. Про виконання запропонованих заходів керівник органу і підрозділу МНС України повідомляє у письмовій формі органи, які брали участь у розслідуванні, у зазначені в акті форми Нцз-5 строки;
- надіслати копії матеріалів, зазначених у пунктах 3.12 і 3.13 цієї Інструкції, органам, представники яких брали участь у спеціальному розслідуванні.

Примірник затвердженого акта форми Нцз-5 разом з примірником затвердженого акта форми Нцз-1 (або форми НПВцз) надсилаються:

- потерпілому, членам його сім'ї або особі, яка представляє його інтереси;
- Сектору з охорони праці центрального апарату ДСНС України.

Примірник матеріалів спеціального розслідування залишається у органі і підрозділі МНС України та зберігається відповідно до пункту 2.15 цієї Інструкції.

У разі надходження скарги або незгоди з висновками спеціальної комісії щодо обставин та причин нещасного випадку керівник органу і підрозділу МНС України з метою забезпечення об'єктивності спеціального розслідування має право призначити повторне (додаткове) спеціальне розслідування такого випадку спеціальною комісією в іншому складі і за результатами її роботи скасувати висновки попередньої спеціальної комісії, вжити заходів до активізації роботи щодо запобігання виникненню подібних випадків, притягнути до відповідальності посадових осіб органів і підрозділів МНС України, які порушили вимоги законодавства про охорону праці.

У разі незгоди керівника органу і підрозділу МНС України, потерпілого або члена його сім'ї чи особи, яка представляє його інтереси, із змістом затвердженого акта форми Нцз-5, форми Нцз-1 (або форми НПВцз) рішення спеціальної комісії може бути оскаржено у судовому порядку.

